

Institute for Research
& Planning in Higher Education

National Organization
for Educational Testing

Future Studies International Scientific Cooperation in Iran's Public Universities and Providing Policy Solutions and Recommendations

Shahram Mehravar Giglou¹, Ali Khorsandi Taskoeh²

1. PhD in Higher Education Management, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran; (Corresponding author), Email: shahramm27@gmail.com
2. Associate Professor, Department of Educational Management and Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: khorsandi444@gmail.com

Article Info

Article Type:
Research Article

Received:2023.01.27
Received in revised form: 2023.04.29
Accepted:2023.05.27
Published online:
2023.06.23

ABSTRACT

Objective: The aim of the current research is to identify the key scenarios for the future of international scientific cooperation in Iran's public universities.

Methods: The method of the current research is mixed exploratory. In the first part of the research, the causal layer analysis method was used. The study population was the public universities of the Ministry of Science. Using the purposeful sampling method, 18 semi-structured interviews were conducted with experts in this field. Then, in the quantitative part of the research, to determine the weight of each of the uncertainties identified in the qualitative part of the research, in order to identify the input criteria of the scenarios, a researcher-made questionnaire was used. Cronbach's alpha method was used to determine the reliability of the questionnaire, and in this research, the rate of 0.92% was obtained, which indicates its acceptable stability and reliability. The statistical sample of the quantitative part of the current research was 24 people from the field of higher education in the state universities of the country, whose field of scientific and executive activity was the internationalization of higher education, who were selected by purposeful sampling. Consensus and importance indices were also used to analyze the collected data.

Results: After analyzing the research data, four scenarios: 1. the growth and prosperity of the university; 2. The burning of university opportunities; 3. Wounding of the spirit of the university and 4. Darkness and silence of the university were identified as the central scenarios of the future of international scientific cooperation in the country's public universities.

Conclusion: Considering the results of the research, developing a comprehensive and codified program to strengthen international scientific cooperation, deepening international cooperation to the decision-making and executive levels of the university, and establishing international offices of higher education in different countries of the world in order to It seems necessary to expand international scientific cooperation in the future.

Keywords: Future studies, international scientific cooperation, state universities, scenario

Cite this article: Shahram Mehravar Giglou; Ali Khorsandi Taskoeh (2023). Future Studies International Scientific Cooperation in Iran's Public Universities and Providing Policy Solutions and Recommendations. *Higher Education Letter*, (): pages.

© The Author(s).

Publisher: Institute for Research & Planning in Higher Education & National Organization of Educational Testing

آینده پژوهی همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور و ارائه راهکارها و توصیه‌های سیاستی

شهرام مهرآور گیگلو، علی خورسندی طاسکوه

۱. دانش‌آموخته دکتری مدیریت آموزش عالی، دانش‌کده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران؛ (نویسنده مسئول)، رایانامه shahramm27@gmail.com
۲. دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: khorsandi444@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: هدف پژوهش حاضر شناسایی سناریوهای محوری برای آینده همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی ایران است.
دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۷ اصلاح: ۱۴۰۲/۰۲/۰۹ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۰۶ انتشار: ۱۴۰۲/۰۴/۰۲	روش پژوهش: روش پژوهش حاضر آمیخته اکتشافی است. در بخش اول پژوهش از روش آینده‌پژوهی تحلیل لایه‌ای علمی استفاده شد. جامعه مورد مطالعه دانشگاه‌های دولتی وزارت علوم بود. که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند ۱۸ مصاحبه نیمه ساختار یافته با صاحب‌نظران این حوزه انجام شد. سپس در بخش کمی پژوهش، برای تعیین وزن هر یک از عدم قطعیت‌های شناسایی شده در بخش کیفی پژوهش، به منظور شناسایی معیارهای ورودی سناریوها از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شد. برای تعیین پایایی پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که در این پژوهش میزان ۰/۹۲ درصد بدست آمد که بیانگر ثبات و قابلیت اعتماد قابل قبول آن است. نمونه آماری بخش کمی پژوهش حاضر ۲۴ نفر از متخصصین حوزه آموزش عالی در دانشگاه‌های دولتی کشور بودند که حوزه فعالیت علمی و اجرایی آنها بین‌المللی‌سازی آموزش عالی بود که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده نیز از شاخص‌های اجماع و اهمیت استفاده گردید.
	یافته‌ها: پس از تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش، چهار سناریوی: ۱. رشد و شکوفایی دانشگاه؛ ۲. فرصت‌سوزی دانشگاه؛ ۳. جریحه‌دار شدن روح دانشگاه و ۴. تاریک و خاموش شدن دانشگاه، به عنوان سناریوهای محوری آینده همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور شناسایی شدند.
	نتیجه‌گیری: با عنایت به نتایج پژوهش تدوین یک برنامه جامع و مدون برای تقویت همکاری‌های علمی بین‌المللی، تعمیق همکاری‌های بین‌المللی به سطوح تصمیم‌گیری و اجرایی دانشگاه و تأسیس دفاتر بین‌المللی آموزش عالی در کشورهای مختلف جهان به منظور گسترش همکاری‌های علمی بین‌المللی در آینده ضروری به نظر می‌رسد.
	کلیدواژه‌ها: آینده‌پژوهی، همکاری‌های علمی بین‌المللی، دانشگاه‌های دولتی، سناریو

استناد: مهرآور گیگلو، شهرام؛ خورسندی طاسکوه، علی (۱۴۰۲). آینده‌پژوهی همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور و ارائه راهکارها و توصیه‌های سیاستی. *نامه آموزش عالی*، (۱)، صفحه. DOI:

مقدمه

امروزه بین‌المللی‌شدن در آموزش عالی وارد مرحله جدیدی شده و از بین‌المللی‌شدن در خارج از کشور با تمرکز بر روی جامعه کوچکی از تحرک دانشجویان، اعضای هیئت علمی، مدیران و برنامه‌ها به سمت بین‌المللی‌سازی در داخل برای همه اعضای جامعه دانشگاهی، تغییر شکل داده است (آلتباخ و دی‌وایت^۱، ۲۰۲۰). با توجه به نقش بین‌المللی‌سازی در حل مسائل جهانی و افزایش سهم بین‌المللی‌شدن در حل مسائل جامعه (براندبورگ^۲ و همکاران، ۲۰۲۰) و در راستای پیوند جهانی با محلی اهمیت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی ضروری به نظر می‌رسد. اخیراً، نیز بحران COVID-19، که از ژانویه ۲۰۲۰ آغاز شد و در فوریه / مارس ۲۰۲۰ به وضعیت همه گیر جهانی رسید، از نظر مسئولیت اجتماعی و مشارکت اجتماعی مثالی برای ارتباط بین‌المللی‌شدن با جامعه است. با وجود اینکه به لحاظ آماری احتمال دارد که دانشجویان بین‌المللی، کارمندان و کنفرانس‌ها نیز سهمی در انتشار ویروس داشته باشند. اما بین‌المللی‌سازی مسئولیت اجتماعی پیامدهایش را به عهده می‌گیرد. از سوی دیگر، تلاش‌های بی حد و حصر در تحقیقات مشترک بین‌المللی نشان می‌دهد که چگونه بین‌المللی‌سازی می‌تواند به حل بحران نیز کمک کند (براندبورگ^۳، ۲۰۲۰).

در ادبیات گسترده بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، مبادلات دانشگاهی مدتهاست که نقش محوری در ساختارها و عملکردهای آموزش عالی، به ویژه در کشورهای اروپایی، ایالات متحده، کانادا، استرالیا و نیوزیلند را ایفا می‌کند. در مقابل، مطالعات مربوط به این پدیده در آسیا از نظر تاریخی کمتر مورد توجه بوده است (چو و چینگ^۴، ۲۰۲۰). نقش همکاری‌های علمی بین‌المللی با توجه به تغییرات به وجود آمده در نظام‌های آموزش عالی برجسته‌تر شده است. همکاری‌های علمی بین‌المللی ابزاری توانمند در جهت ارتقای کیفیت و مشاهده‌پذیری بالا در زمینه تولید دانش نظری و کاربردی در مراکز علمی به حساب می‌آید و در واقع پاسخی به فشارها و الگوهای جهانی‌شدن در زمینه حفظ کارایی، بهره‌وری و سطح علمی در عرصه جهانی خواهد بود. همچنین همکاری‌های علمی بین‌المللی عنصر مهمی در رشد و توسعه علمی کشورها محسوب می‌شود (زارع بنادکودکی، ۱۳۹۸). توسعه پروژه‌های تحقیقاتی بین‌المللی و مبادلات علمی بین‌المللی از مهم‌ترین راهبردهای دانشگاه‌ها در زمینه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی محسوب می‌شود (موداربک اوا و کاشیکین بایوا^۵، ۲۰۱۴) ارتباطات علمی بین‌المللی و همکاری چندجانبه با دانشگاه‌های دیگر نیز نقش تاثیرگذاری در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی دارد (روزیداه^۶، ۲۰۲۰).

یافته‌های پژوهش ماتاوس^۷ و همکاران (۲۰۲۰)، نشان می‌دهد که، استانداردهای آکادمیک: ناسازگاری در رقابت‌ها، شدت کار و شرایط اقلیمی دانشگاه؛ به اشتراک‌گذاری مواد و داده‌ها؛ کنترل‌ها، اشتراک‌گذاری داده‌ها، نمونه‌ها و تجهیزات را ممنوع می‌کند؛ بوروکراسی؛ سلسله مراتب و سیاست کثیف در سیستم‌های مدیریتی ارگان‌های محلی و فدرال؛ ارتباطات؛ مشکلات در برقراری ارتباطات از طریق ایمیل، تلفن یا ویدیو؛ فقدان حمایت نهادی؛ عدم حمایت یا حتی مخالفت با مشارکت محققان یا موسسات در همکاری‌های بین‌المللی؛ کمبود فرصت‌ها؛ عدم فعالیت‌های علمی (سمینارها یا کنفرانس‌ها) و دعوت‌نامه‌های برای ارائه تحقیقات در بسترهای بین‌المللی، ناسیونالیسم؛ تعصب گزارش شده یا تصور شده نسبت به کار با یک منطقه یا کشور خاص و عامل جغرافیا؛ مسافت‌های طولانی بین پژوهشگران از موانع اصلی در همکاری‌های علمی بین‌المللی است. یافته‌های پژوهش هوکومان^۸ و همکاران (۲۰۱۲)؛ آرونس^۹ و همکاران (۲۰۱۹) و ویدمر و لرمان^{۱۰} (۲۰۱۵) نیز حاکی از آن است که موانع فرهنگی و سیاسی، مهم‌ترین مانع در بحث همکاری‌های علمی بین‌المللی است. تحقیقات دیگر نیز به تاثیر زبان بر توانایی محققان در تعامل و همکاری اشاره دارد (وارد و سوئت^{۱۱}، ۲۰۲۱؛ وهلرت^{۱۲}، ۲۰۲۰).

1. Altbach & de Wit

2. Brandenburg

3. Brandenburg

4. Chou & Ching

5. Maudarbekova & Kashkinbayeva

6. Rosyidah

7. Matthews

8. Hoekman

9. Aarons

10. Widmer, Widmer & Lerman

11. Ward & Southwell

12. Wöhlert

اجلاس‌ها و کنگره‌های متعددی در سطح جهانی نظیر اجلاس جهانی "آموزش عالی در قرن بیست و یکم: دیدگاه و عمل" که در سال ۱۹۹۸ م در مقر یونسکو در پاریس برگزار شد و همچنین اجلاس جهانی "علم در سده بیست و یکم: تعهدی نوین" که در کشور مجارستان برگزار شد، بر اهمیت و ضرورت همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌ها تأکید کرده‌اند. در سطح ملی نیز در اسناد بالادستی نظیر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (قسمت "ب" و "ج" بند ۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها تأکید می‌کند)؛ سند چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، نقشه جامع علمی کشور، قانون برنامه پنجم و ششم توسعه، سیاست‌های کلی علم و فناوری بر اهمیت و ضرورت همکاری‌های علمی بین‌المللی در راستای توسعه و آبادانی کشور تأکید شده است.

همکاری‌های علمی بین‌المللی در ایران از سایقه دیرینه‌ای برخوردار است طوری که در گذشته ایران در عرصه علم و فناوری مهد رجوع اندیشمندان جهان بوده و بسیاری از موفقیت‌های گذشته آن با شکل‌گیری چنین ارتباطی بوده که به تحکیم روابط با همسایگان و قدرت‌های سیاسی و علمی جهان منجر شده است؛ اما طی دوران، این ارتباط کمتر شده و در حال حاضر دانشگاه‌های ایران، به دلیل شرایط مذهبی فرهنگی و سیاست‌های خاص بین‌المللی و ماهیت انقلابی و خوی استکباری انقلاب اسلامی، با چالش‌های فراوانی در این خصوص مواجه‌اند. سالانه خیل عظیمی از سرمایه‌های انسانی کشور، جلای وطن کرده و عازم کشورهای مختلف می‌شوند و برنامه جامعی برای اعزام، بازگشت و یا جبران خروج آنها از طریق تبادل دانشجو و ... وجود ندارد (رمضانی و همکاران، ۱۳۹۷). از طرفی دیگر شواهد علمی که دال بر گرایش استراتژیک دانشگاه‌های ایران و یا سمت و سوی مطالعات و پژوهش‌های حوزه آموزش عالی در زمینه سیاست‌گذاری آموزش عالی بین‌المللی باشد، در دست نیست و به رغم این که در چند سال اخیر بحث بین‌المللی شدن به تدریج توجه مؤسسات آموزش عالی و صاحب‌نظران آموزش عالی کشور را به خود جلب کرده، اما بررسی‌ها و ارجاعات به پایگاه‌های اینترنتی مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی و نیز واری مطالعات و تحقیقات در دسترس، نشان می‌دهد که تاکنون سیاست جامع و گرایش استراتژیک خاصی نه از طرف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، و نه دانشگاه‌های ایران اتخاذ و یا اجرا شده است (خورسندی طاسکوه، ۱۳۹۴). در مقایسه با فعالیت‌های دانشگاه‌های کشورهای منطقه نظیر عربستان، ترکیه، امارات و قطر نیز در زمینه همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌ها بسیار فاصله داریم. بنا بر گزارش یونسکو (۲۰۱۴) هم اکنون بیش از چهار درصد دانشجویان خارجی بین‌المللی در دانشگاه‌های کشورهای عربی همسایه مشغول تحصیل هستند و در دهه اخیر، شعبه‌های بیش از ۴۰ دانشگاه بین‌المللی از کشورهای غربی، صرفاً در دو کشور امارات و قطر تأسیس شده‌اند (خورسندی طاسکوه، ۱۳۹۵).

با در نظر گرفتن موارد یاد شده دانشگاه‌های کشور برای مقابله با چالش‌های ناشی از جهانی شدن آموزش عالی و ماندن در محیط رقابتی ناگزیر به همکاری‌های علمی بین‌المللی جهت رشد و پیشرفت خود هستند. از طرف دیگر با توجه به اینکه دانشگاه‌ها بازتاب پیشرفت و توسعه سرمایه انسانی محسوب می‌شوند، متأثر از رویدادهای بین‌المللی و جهانی شدن هستند. دانشگاه‌های برتر جهان امروزه به دنبال تقویت مبادلات علمی بین‌المللی و گسترش چندفرهنگ‌گرایی هستند. در چنین شرایطی بهتر است دانشگاه‌های ایران همانند دیگر دانشگاه‌های برتر جهان برای یافتن هویتی بین‌المللی، صدور دانش و یافته‌های علمی، تبادلات دانشجویی، برطرف کردن مسائل مالی، افزایش کیفیت آموزشی، انجام تحقیقات مشترک با دانشگاه‌های برتر جهان، برگزاری دوره‌های تحصیلی مشترک با دانشگاه‌های برتر جهان و منطقه، گسترش چند فرهنگ‌گرایی و دلایل دیگر توجه ویژه‌ای به گسترش همکاری‌های علمی بین‌المللی داشته باشند.

با توجه به قرار گرفتن دانشگاه‌ها در محیط متغیر، رقابتی و چالش‌های ناشی از جهانی شدن آموزش عالی، اطمینان از بروز آینده‌ای مشخص برای یک دانشگاه، نوعی ساده‌اندیشی به حساب می‌آید؛ زیرا عدم قطعیت‌ها سبب می‌گردد تا آینده‌های متعددی برای یک دانشگاه، متصور شود. آینده‌هایی که بروز هر یک از آنها، راه کارهای مخصوص خود را برای ادامه حیات دانشگاه طلب می‌کند و تعیین تنها یک استراتژی برای آینده دانشگاه و تأکید بر اجرای آن بدون در نظر گرفتن تحولات محیط و بدون انعطاف‌پذیری در اعمال تغییرات در استراتژی‌ها، امری مردود به حساب می‌آید.

با وجود این که در سال‌های اخیر دفتری با عنوان دفتر همکاری‌های علمی بین‌المللی در سطح وزارت علوم و در سطح دانشگاه‌های کشور با هدف حمایت از ارتباطات بین‌المللی در سطح ملی و دانشگاهی ایجاد شده است، اما دفتر مذکور بیشتر در حد انجام توافق‌نامه‌های صوری بدون پشتیبانی اجرایی بوده است. همچنین بحث همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌های کشور در سیاست‌های توسعه آموزش عالی کشور به عنوان یک الویت راهبردی در نظر گرفته نشده است و وضعیت موجود شاخص‌های همکاری علمی بین‌المللی دانشگاه‌های کشور در این زمینه، از وضعیت

مطلوبی برخوردار نیست. بنابراین این پژوهش با در نظر گرفتن نقش و اهمیت آینده‌پژوهی در سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی و همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌های با هدف شناسایی سناریوهای محوری برای آینده همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور انجام شده است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

همکاری بین‌المللی در زمینه علم می‌تواند به‌عنوان یک شبکه همکاری در نظر گرفته شود که با سیستم‌های ملی متفاوت است و از پویایی داخلی خاص خود برخوردار است. همچنین همکاری بین‌المللی در زمینه تحقیق می‌تواند انواع مختلفی مانند به اشتراک‌گذاری منابع اطلاعاتی منحصربه‌فرد، مکاتبات از طریق ایمیل، تبادل ایده‌ها در کنفرانس، بازدید از کتابخانه‌های خارجی، تبادل مقالات و همکاری در نوشتن مقالات، نامه‌نگاری و تبادل نظرات از طریق فناوری اطلاعات (مثل ایمیل، اسکایپ، تکنو کنفرانس) داشته باشد (واگنر، وایتسل و موکرچی، ۲۰۱۹).

کاتو و آندو^۲ (۲۰۱۷) بر این باورند که در طول دو دهه اخیر فعالیت‌های دانشگاه‌ها کاملاً بین‌المللی شده و دانشگاه‌ها در تلاش هستند تا همکاری‌های علمی- بین‌المللی خود را گسترش دهند. لائو و لین^۳ (۲۰۱۷) همکاری‌های علمی بین‌المللی را به‌عنوان یکی از اشکال غالب بین‌المللی‌شدن آموزش عالی که طیف وسیعی از فعالیت‌های دانشگاهی، اعم از فعالیت‌های مشترک بین‌المللی از قبیل برگزاری کنفرانس‌های مشترک، تبادل استاد و دانشجو، برگزاری دوره‌های آموزشی مشترک، طرح‌های پژوهشی مشترک، معرفی کرده‌اند. چان^۴ (۲۰۰۴) همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها را شامل تبادلات علمی، تدوین برنامه‌ی درسی، ارائه‌ی دروس مشترک، همکاری‌های پژوهشی، دعوت مشترک برای پروژه‌های مشترک و بهبود تطبیقی می‌داند. بوزمن^۵ (۲۰۰۹) معتقد است که اهداف همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌ها می‌تواند در سطوح مختلف متفاوت باشد. معمولاً در کشورهای در حال توسعه این اهداف شامل تقویت بخش خصوصی، توسعه زیرساخت‌های آموزشی، توسعه صنعت گردشگری از طریق تبادل استاد و دانشجو و نیز توجه به نیازهای اساسی مدیریت توسعه منابع پایدار، توسعه نیروی انسانی و رشد اقتصادی است.

همکاری‌های علمی- بین‌المللی بین دانشگاه‌ها، فرصتی برای ارتباط ملاحظاتی جهانی و محلی و امکان ادغام ابعاد بین فرهنگی در پژوهش و آموزش را فراهم می‌سازد (جونز^۶، ۲۰۱۶). از طرفی دیگر همکاری‌های علمی- بین‌المللی بین دانشگاه‌ها از جمله مشارکت‌های سازمانی میان مؤسسات آموزش عالی، می‌تواند از مؤسسات آموزش عالی در ایجاد ظرفیت برای تبدیل دانش (آیاه^۷ و همکاران، ۲۰۱۴)، پشتیبانی سازمانی از برنامه‌های تحقیقاتی (هاتینگ و لیلجورد^۸، ۲۰۱۱)، یا ارائه پاسخ‌های مؤثر به مسائل پیچیده محلی (اینترز^۹ و همکاران، ۲۰۰۷) و از همکاری‌های آموزشی بین‌المللی از قبیل برنامه‌های تحصیل در خارج از کشور، ادغام مسائل مربوط به ارتباطات بین‌المللی در برنامه‌های درسی (پراتزل، کوریسو و دیلورنز^{۱۰}، ۱۹۹۶) و یا از ایجاد صلاحیت‌های بین فرهنگی ضروری در آموزش عالی (چانگ و احمد^{۱۱}، ۲۰۱۰) پشتیبانی و حمایت کند.

گرین^{۱۲} (۲۰۱۲) حمایت دانشگاه از بین‌المللی شدن، برنامه‌های علمی و فوق برنامه، برنامه‌های مربوط به اساتید و تعداد دانشجویان خارجی را به‌عنوان چهار شاخص اصلی همکاری‌های دانشگاه‌های بین‌المللی در سطح راهبردی معرفی کرده است. سیمینی، زاکاریا و گابریلی^{۱۳} (۲۰۱۶) بر نقش همکاری‌های علمی بین‌المللی در رشد اقتصادی و علمی دانشگاه‌ها و کشورهای مطبوع بسیار مؤثر دانسته‌اند. الدیری، کوفسمیر و وینسی^{۱۴} (۲۰۱۷) نیز معتقدند که همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به انباشت، رشد و توسعه سرمایه انسانی و درنهایت

1. Wagner, Whetsell & Mukherjee

2. Kato & Ando

3. Lau & Lin

4. Chan

5. Bozeman

6. Jones

7. Ayah

8. Hattingh & Lillejord

9. Einterz

10. Praetzel, Curcio & Dilorenzo

11. Chung & Ahmad

12. Green

13. Cimini, Zaccaria & Gabrielli

14. Aldieri, Kotsemir & Vinci

منجر به افزایش درآمد دانشگاه می‌شود. برچین^۱ و همکاران (۲۰۱۷) نیز بر سهم و نقش همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌ها در حل مسائل پژوهشی، اشتراک دانش بین محققان و حل مسائل جامعه دانشگاهی تأکید کرده‌اند. در ادامه نیز در جدول ۱ پیشینه پژوهش‌های داخلی و خارجی مرتبط با موضوع پژوهش ارائه گردیده است.

جدول ۱. پیشینه پژوهش

پژوهشگر	موضوع	جامعه پژوهش	روش شناسی	یافته‌ها و نتایج
خلاصه پیشینه پژوهش‌های داخلی				
سادات محسنی ۱۳۹۶	آسیب‌شناسی همکاری‌های علمی بین‌المللی در آموزش عالی ایران	اعضای هیأت علمی دانشگاه-های برتر در حوز همکاری‌های علمی بین‌المللی	روش آمیخته/ پرسش‌نامه محقق ساخته و مصاحبه	یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که وضعیت موجود همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران چندان مطلوب نبوده و آموزش عالی ایران برای همگام شدن با این حرکت جهانی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، راه زیادی جهت از میان برداشتن موانع در این زمینه پیش رو دارد.
انتظاری ۱۳۹۳	آینده مالیه آموزش عالی	آموزش عالی ایران	روش کیفی/ مصاحبه	چهار سناریوی: اقتصاد باز، اقتصاد شبکه ای محدود، اقتصاد مقاومتی، اقتصاد بسته
سنایی ۱۳۹۰	ارزیابی مشارکت و همکاری علمی و آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی با دیگر دانشگاه‌های جهان بر اساس معیارهای بین‌المللی	دانشگاه آزاد اسلامی	روش کیفی/ مصاحبه	معتقد است، ایجاد تسهیلات ارتباطی و استفاده از امکانات رایانه‌ای و شبکه اینترنت، توانایی‌های مربوط به بین‌المللی شدن همکاری‌های علمی در جهان را بیش‌ازپیش مهیا می‌سازد. به‌علاوه تبادل استاد و دانشجو برای دسترسی به یافته‌های تحقیقاتی، ایجاد ارتباط مشترک و شبکه‌ای میان دانشگاه‌ها و ایجاد مراکز منطقه‌ای نیز تداوم همکاری‌های علمی بین‌المللی را هر چه بیشتر فراهم خواهد ساخت.
سیاه ۲۰۰۹	بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران: مطالعه موردی تفسیری از اداراک گروه	اعضای هیأت علمی	روش کیفی/ مصاحبه	نبود تمایل سیاسی واقعی برای بین‌المللی شدن و نظام آموزشی بسیار متمرکز، ساختارهای بوروکراتیک و غیر منعطف دانشگاهی، اعتماد زیاد بر روش‌های تدریس سنتی، منابع مالی ناکافی، تسهیلات و ساختار فرسوده و نامناسب، نبود توانایی در استفاده از زبان‌های شناخته‌شده بین‌المللی (مانند انگلیسی)، مدیریت ضعیف و وجود حوزه‌های تحصیلی به‌شدت سیاسی

^۱. Berchin

			انتخاب شده از اساتید دانشگاه	
انجام پروژه های پژوهش مشترک بین دانشگاه های داخل با خارج در زمینه های علمی؛ ارائه فرصت مطالعاتی به استادان؛ توسعه ارتباط و همکاری بین دانشگاه های داخل با خارج از طریق ایجاد پایگاه های اطلاعاتی؛ ارتباط و همکاری دانشگاه ها با اتحادیه بین المللی دانشگاه های جهان؛ برگزاری نمایشگاه های بین المللی دستاوردهای علمی پژوهشی در دانشگاه ها؛ بیشترین اهمیت و اولویت را در گسترش ارتباط بین فرهنگ ها و توسعه همکاری های دانشگاهی دارند.	روش توصیفی پیمایشی / پرسش نامه و مصاحبه	اعضای هیأت علمی دانشکده های علوم انسانی دانشگاه های دولتی	ارتباطات بین دانشگاهی و نقش آن در همکاری های فرامرزی	خوردستی و لیاقت دار ۱۳۸۷
هشت سیاست و روش کلیدی برای بهبود و گسترش همکاری های علمی بین المللی در آموزش عالی ایران عبارتند از: تقویت اعزام دانشجوی، گسترش و تقویت زبان انگلیسی، بین المللی کردن برنامه درسی، بهره گیری از حمایت های مالی مجامع بین المللی، جذب دانشجویان خارجی، افزایش جایگاه ارتباطات بین المللی در ساختار دانشگاه، ارتقاء کیفی آموزش عالی و حمایت مالی دولت از آموزش عالی.	روش کیفی / مصاحبه	آموزش عالی ایران	همکاری های بین المللی آموزش عالی در ایران و چگونگی بهبود آن	آراسته ۱۳۸۵
خلاصه پیشینه پژوهش های خارجی				
آن ها ابتدا با استفاده از روش تحقیق کیفی و مصاحبه با ذینفعان کلیدی آموزش عالی، عوامل مؤثر بر اجرای استراتژی های بین المللی در آموزش عالی را کشف کردند. این عوامل عبارت بودند از: ۱. تعهدات نهادی اعلام شده، ۲. ساختاری اداری و کارکنان، ۳. برنامه درسی و نتایج یادگیری، ۴. سیاست ها و عملکردهای هیأت علمی، ۵. پویایی دانشجویی و ۶. مشارکت در همکاری های بین المللی. یافته های پژوهش نشان داد که از دیدگاه شرکت کنندگان بین استراتژی و عمل در مؤسسات آموزش عالی پادشاهی بحرین تفاوت وجود دارد و بین مؤسسات دولتی و خصوصی با توجه به عوامل مؤثر بر اجرای استراتژی های بین المللی - سازی در آموزش عالی به جز در بعد «ساختار اداری و کارکنان» در بقیه ابعاد تفاوت معنی داری مشاهده نشد.	روش آمیخته اکتشافی / مصاحبه و پرسش نامه	دانشگاه های بحرین	عوامل مؤثر بر اجرای استراتژی های بین المللی سازی در آموزش عالی: شواهدی برای بحرین	الهالواکی و همدان ۲۰۱۹
یافته ها نشان می دهد که در راستای تقویت موانع مربوطه باید یک فرهنگ بین المللی در محیط دانشگاه شکل بگیرد و در سطح ملی و منطقه ای نیز سیاست های نامناسب، چارچوب های قانونی و محدودیت های خودمختاری باید کنار گذاشته شود.	روش کیفی / مصاحبه و بررسی اسناد	پنج دانشگاه UGM, ABAC, UKM و DLSU NUS	بین المللی سازی در میان مؤسسات آموزش عالی انتخاب شده از منطقه ASEAN	تان هیوکو نپمی سینو ۲۰۱۸
نتایج پژوهش وی حاکی از آن است که بین المللی شدن آموزش عالی در امارات متحده عربی به عنوان یک مدل تجاری برای تولید درآمد برای توسعه اقتصاد ملی و همچنین مزایای تبادل دانش و ارزش های فرهنگی، بهبود کلی کیفیت آموزش	روش کیفی / مصاحبه	دانشگاه های امارات	بین المللی سازی سیستم آموزش عالی امارات	الشهراری ۲۰۱۸

ملکی، انتشار تکنولوژی و ایجاد یک نیروی کار متخصص در سطح جهانی در نظر گرفته شده است.				
ابتدا موانعی که باعث جلوگیری از همکاری بین‌المللی در پژوهش‌های بین‌المللی می‌شود، شناسایی کردند. این موانع شامل تفاوت‌های زبانی، تفاوت‌های فرهنگی، پیدا کردن هم‌تایان با علایق تحقیقاتی مشابه در زمینه ریسک مخاطرات، نبود حمایت سازمانی و نبود فرصت‌های شبکه‌سازی بودند. یافته‌های پژوهش نشان داد که مشارکت کنندگان (۵۳٪ و ۵۷٪) از کشورهای آسیایی به تفاوت‌های فرهنگی و زبانی به عنوان موانع اصلی همکاری بین‌المللی توجه نمی‌کنند (در حالیکه ۳۳٪ و ۱۷٪ موافقت که این‌ها موانع اصلی محسوب می‌شوند). از طرف دیگر، حدود سه چهارم پاسخگویان (۷۳٪) نبود حمایت سازمانی را بزرگترین موانع همکاری بین‌المللی می‌دانند و بعد از آن نبود فرصت‌های شبکه‌سازی (مثل شرکت در کنفرانس‌ها) و یافتن هم‌تایان با علایق مشابه در زمینه تحقیقات ریسک مخاطرات قرار دارند.	روش کیفی - کمی / مصاحبه و پرسشنامه	هشت مؤسسه آموزش عالی (۳ مرکز در بنگلادش، ۳ مرکز در سریلانکا و ۲ مرکز در تایلند)	نقش همکاری‌های بین‌المللی در زمینه آموزش عالی بر بهبود ظرفیت تحقیقات برای مقابله با مخاطرات	آماراتنگا و همکاران ۲۰۱۸
آن‌ها پس از بررسی ۴۶ مقاله مرتبط با موضوع پژوهش از طریق تحلیل محتوا یافته‌ها را برای ارتقای همکاری‌های فراملی در جهت پایداری در آموزش عالی در هفت طبقه، طبقه‌بندی کرده‌اند: طبقه اول: محدوده همکاری‌های آموزشی؛ طبقه اول: محدوده همکاری‌های آموزشی؛ طبقه سوم، چالش‌ها؛ چهارم منابع؛ طبقه پنجم استراتژی‌ها؛ طبقه ششم اهداف؛ طبقه هفتم نتایج	روش کیفی / بررسی اسنادی	۴۶ مقاله مرتبط با موضوع پژوهش	همکاری‌های فراملی برای پایداری در آموزش عالی	کانگلیا و همکاران ۲۰۱۷
نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مالزی باید وضعیت خود را به‌عنوان یک‌قطب آموزشی در منطقه آسیای جنوب شرقی ارتقاء دهد و بسته‌های دانشجویی جامع، جذاب و حمایت‌کننده‌ای را برای جذب تعداد بیشتری دانشجوی بین‌المللی تدارک ببیند.	کیفی / مصاحبه	آموزش عالی مالزی	توسعه چهارچوب بین-المللی‌سازی برای مؤسسات آموزش عالی در مالزی: تحلیل SWOT	شاهینجان و همکاران ۲۰۱۶
نتایج پژوهش حاکی از آن است که تئوری فرهنگ‌سازمانی اتخاذ شده به‌منظور بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در دانشگاه‌های مورد مطالعه، یکپارچگی و وحدت در درون خانواده دانشگاهی، روابط اجتماعی، نمادها، ارتباطات، ارزش‌ها و باورهای مشترک را شامل می‌باشد و همچنین هر دو دانشگاه مورد مطالعه از طریق برنامه‌های تحصیل در خارج از کشور، اعتباربخشی، ایفای نقش‌های بین‌المللی، مشارکت بین‌المللی، استخدام اساتید بین‌المللی، پذیرش دانشجویان بین‌المللی، حفظ دانشجویان بین‌المللی، تشکیل انجمن دانشجویی بین‌المللی، فعالیت‌های بین فرهنگی، مبادله دانشجویان، استادان و کارکنان، تحصیل در خارج از کشور، یادداشت تفاهم، مطالعات منطقه‌ای و برنامه‌های بین‌المللی، سرمایه‌گذاری پولی در استادان، خود انگیزشی، کانال‌های ارتباطی رسمی و غیررسمی، پاداش و شناخت، فعالیت‌های دانشگاهی و فعالیت‌های برنامه درسی و بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی در جهت بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌های خود حرکت کرده‌اند.	روش کیفی / مصاحبه	دانشگاه میدوید و دانشگاه ساحلی شرق آمریکا	بین‌المللی‌شدن آموزش عالی: مطالعه موردی مقایسه دو دانشگاه میدوید و دانشگاه ساحلی شرق آمریکا	اهویرنج ۲۰۱۶

<p>به منظور تعیین دیدگاه اعضای هیأت علمی در ارتباط با معیارهای بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، ابتدا محققان ادبیات مربوطه به موضوع را مورد بررسی قرار دادند و پنج جلسه و دو کارگاه نیز با ۳۳ شرکت‌کننده برگزار کردند که در نتیجه آن ۷۲ زیر شاخص به دست آوردند که بعداً به ۳۳ شاخص کاهش یافت. بعد از اینکه شاخص‌ها تهیه شدند برای اطمینان از پایایی و اعتبار شاخص‌ها، شاخص‌های تدوین شده بین ۳۰۰ نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های دولتی و خصوصی اجرا شد و در نهایت ۵ شاخص اصلی و ۳۳ زیر شاخص برای بین‌المللی سازی آموزش عالی در ترکیه تدوین شد.</p>	<p>آمیکته/ مصاحبه و پرسش نامه</p>	<p>اعضای هیأت علمی</p>	<p>بین‌المللی سازی آموزش عالی در ترکیه: ایجاد شاخص‌ها</p>	<p>کیرسی و همکاران ۲۰۱۶</p>
<p>یافته‌های پژوهش آن‌ها حاکی از آن است که استراتژی فعالانه همکاری‌های علمی دانشگاه‌های ملی با دانشگاه‌های برتر جهان می‌تواند بازده اقتصادی و اجتماعی مثبتی داشته و باعث اصلاحات شود. همچنین اراده سیاسی سیاستمداران پیشرو، همراه با زمینه و تجربه دانشگاهی، سیاست‌گذاران را قادر به بهره‌گیری از انواع مشارکت‌های بین‌المللی می‌کند. یافته‌های این پژوهش همچنین بر نقش سیاست‌های مبتنی بر همکاری‌های علمی در گسترش کمی و کیفی گروه‌های پژوهشی ملی و تشویق افراد و نهادها به افزایش مشارکت در طرح‌های بین‌المللی تأکید دارد.</p>	<p>کیفی/ مصاحبه</p>	<p>دانشگاه‌های پرتغال و آمریکا</p>	<p>طراحی برنامه همکاری علمی بین‌المللی: مطالعه موردی بین دانشگاه‌های پرتغال و آمریکا</p>	<p>هوراتا و پاتریشیو ۲۰۱۵</p>
<p>آن‌ها تحولات کلیدی در استراتژی‌های ملی فعلی برای آینده بین‌المللی شدن آموزش عالی در اروپا را شناسایی کردند. ۱. اهمیت در حال رشد بین‌المللی سازی در تمام سطوح (شامل گستره وسیعی از فعالیت‌ها، رویکردهای استراتژیک و استراتژی‌های ملی در حال ظهور)؛ ۲. افزایش استراتژی‌های نهادی برای بین‌المللی سازی همراه با خطرات احتمالی آن مانند همگن سازی و محدودیت‌ها (مانند تمرکز فقط بر نتایج کمی)؛ ۳. چالش بودجه در همه جا؛ ۴. روند رو به رشد خصوصی سازی در بین‌المللی سازی آموزش عالی از طریق تولید ملی؛ ۵. اثرات فشارهای رقابتی جهانی شدن؛ ۶. تغییر مشهود از فقط همکاری به رقابت بیشتر؛ ۷. افزایش تعداد ذی‌نفعان و شرکت‌کنندگان درگیر در بین‌المللی سازی در همه جا، با نتیجه چالش کمیّت در مقابل کیفیت؛ ۸. کمبود داده کافی برای تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای و تصمیم سازی؛ ۹. حوزه‌های قابل توجه در حال ظهور به ویژه در بین‌المللی سازی برنامه درسی، آموزش فراملی و یادگیری دیجیتال.</p>	<p>کیفی/ مصاحبه</p>	<p>صاحب نظران آموزش عالی</p>	<p>آینده بین‌المللی - سازی آموزش عالی در اروپا</p>	<p>دی وایت و هانتز ۲۰۱۵</p>
<p>نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که از دیدگاه شرکت‌کنندگان اصول پایه برای فرآیند بین‌المللی سازی آموزش عالی به ترتیب اهمیت، مطابقت کیفیت آموزش و سطح پژوهش با استانداردهای بین‌المللی، شناخت متقابل بین‌المللی از اسناد آموزشی و مدارک تحصیلی، دستیابی به سیستم آموزش بین‌المللی، تحرک و پویایی سخنرانان، دانشمندان و پژوهشگران، بین‌المللی شدن دانش، توسعه همه‌جانبه شخصیت، دسترسی آموزش عالی قزاقستان به دانشجویان خارجی و اهداف اصلی از بین‌المللی شدن در دانشگاه‌های قزاقستان، به ترتیب اهمیت، توسعه پروژه‌های تحقیقاتی بین‌المللی، مطابقت با استانداردهای بین‌المللی آموزش، توسعه مبادلات علمی بین‌المللی استادان، توسعه مبادلات علمی بین‌المللی دانشجویان، شناخت بین‌المللی از دانشگاه، آماده سازی دانشجویان برای شرایط در حال تغییر بازار</p>	<p>کمی/ پرسش نامه</p>	<p>آموزش عالی قزاقستان</p>	<p>بین‌المللی سازی آموزش عالی در قزاقستان</p>	<p>موداریک اوا و کاشیکین بایوا ۲۰۱۴</p>

بین‌المللی، پیاده‌سازی مؤلفه‌های بین‌المللی در برنامه‌ها و برنامه‌های درسی، استخدام بهترین سخنرانان و پژوهشگران و جذب بهترین دانشجویان است.				
پنج تم اصلی در این پژوهش از طریق مصاحبه با مدیران ارشد دانشگاه‌ها شناسایی شد. ۱. استراتژی؛ ۲. فعالیت‌ها؛ ۳. مبانی و مزایا؛ ۴. موانع و خطرات؛ ۵. نقش دولت و سازمان‌های ملی.	آمیخته/ مصاحبه و پرسش‌نامه	شش دانشگاه دولتی و خصوصی از کشورهای مکزیک و کلمبیا	بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در آمریکای لاتین: سیاست‌ها و اقدامات در کلمبیا و مکزیک	بری و تیلور ۲۰۱۴
یافته‌های این پژوهش نشان داد که برای اجرای موفقیت‌آمیز همکاری‌های علمی بین‌المللی شرایط خاصی وجود دارد که آن را تسهیل می‌کند. وی این شرایط را در شش محور طبقه‌بندی کرد که عبارت‌اند از: برابری و تقابل شرکا، ویژگی‌های شرکا، روابط شرکا، منابع و اعتبارات مالی، استراتژی‌ها و نیروی انسانی.	آمیخته/ مصاحبه و پرسش‌نامه	آموزش عالی آمریکا و برزیل	اجرا و همکاری‌های علمی بین‌المللی مشترک در آموزش عالی آمریکا و برزیل	بوزمن ۲۰۰۹
وی در این پژوهش به بررسی چالش‌های همکاری‌های علمی بین‌المللی در مؤسسات آموزش عالی آمریکا پرداخته و بر جنبه‌های مدیریتی، شرایط مالی و عوامل سیاسی، فرهنگی و اجتماعی تأکید کرده و سپس استراتژی‌هایی مثل ارتقای حرفه‌ای کارکنان، اصلاح ساختاری و افزایش تعهد به جهانی شدن را برای رفع آن‌ها مطرح می‌کند.	کیفی/مصاحبه	مؤسسات آموزش عالی آمریکا	همکاری‌های علمی بین‌المللی در آموزش عالی	ادلسون ۲۰۰۳

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی، از لحاظ مبنای داده‌ها و چارچوب پارادایمی آن در زمره پژوهش‌های آمیخته از نوع اکتشافی قرار می‌گیرد. جامعه مورد مطالعه پژوهش دانشگاه‌های دولتی مورد تایید وزارت علوم، صاحب‌نظران و مدیران بخش بین‌المللی دانشگاه‌های دولتی کشور بود. در این پژوهش ابتدا به منظور شناسایی عدم قطعیت‌های کلیدی آینده همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور از روش کیفی تحلیل لایه علی استفاده گردید. نحوه شناسایی عدم قطعیت‌ها در چهار سطح روش تحلیل لایه‌ای علی به شرح زیر بوده است: سطح اول لیتانی عینی؛ این سطح آشکارترین سطح است. اسنادی که در این سطح برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد، گزارش ارزیابی مرکز مطالعات و همکاری‌های علمی بین‌المللی از فعالیت‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌های دولتی کشور در سال‌های ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ و گزارش نتایج حضور دانشگاه‌های دولتی ایران در رتبه‌بندی ۲۰۲۰ تا ۲۰۱۹، شانگهای و ۲۰۲۰ نظام رتبه‌بندی QS به عنوان نمونه پژوهش انتخاب و با استفاده از تحلیل اسنادی مورد تحلیل قرار گرفتند. سطح دوم؛ سطح علل نظام مند؛ این سطح نظام‌های علی خوانده می‌شود. در این سطح علل و عوامل بروز موضوع مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این سطح نیز با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته با ۱۳ مدیر بخش بین‌الملل دانشگاه‌های سطح یک کشور و ۵ عضو هیات علمی که سوابق پژوهشی مرتبط با موضوع پژوهش داشته‌اند داده‌های پژوهش جمع‌آوری و با روش تحلیل مضمون مورد تحلیل قرار گرفت. سطح سوم؛ گفتمانی؛ شناسایی گفتمان‌ها به عنوان یکی از لایه‌های عمیق شکل دهنده به همکاری-های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور است. این گفتمان‌ها شیوه سخن گفتن و اندیشیدن ما درباره همکاری‌های علمی بین‌المللی را شکل می‌دهند و تعیین می‌کنند که ما نسبت به همکاری‌های علمی بین‌المللی چه دیدگاهی داریم، به چه چیزهای آن توجه می‌کنیم، چه چیزهای آن را نادیده بگیریم و به چه چیزهای آن حساس باشیم و اهمیت دهیم. در واقع در این لایه به طرح این پرسش می‌پردازیم که کدام جهان‌بینی، کدام ایدئولوژی و کدام گفتمان غالب در جامعه وجود دارد که باعث بوجود آمدن سطح لیتانی (عینی) شده است. در این سطح نیز با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته با ۱۳ مدیر بخش بین‌الملل دانشگاه‌های سطح یک کشور و ۵ عضو هیات علمی که سوابق پژوهشی مرتبط با موضوع پژوهش داشته‌اند داده‌های پژوهش جمع‌آوری و مورد تحلیل قرار گرفت. سطح چهارم؛ اسطوره‌ها؛ در این سطح، داستان‌های عمیق و الگوهای

جمعی، یعنی ابعاد ناخودآگاه و اغلب احساسی مشکل، مسئله وجود دارند. این سطح یک تجربه سطح غریزی/احساسی در مورد جهان‌بینی مورد نظر فراهم می‌سازد (سهیل عنایت الله، ۱۳۹۸). در این لایه از روش اسطوره‌شناسی با تأکید بر مفهوم کهن الگو در روانشناسی تحلیلی کارل گوستاو یونگ استفاده شده است.

در ادامه به منظور تشخیص عوامل کلیدی حاصل از روش تحلیل لایه ای علی و عوامل عدم قطعیت در آینده از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد؛ بدین منظور در پرسشنامه تعیین عدم قطعیت‌ها، عوامل کلیدی با کمک عدم قطعیت‌هایی که به دو حالت متقابل از آینده موضوع اشاره دارند، مورد استفاده قرار گرفت. نتایج پرسشنامه‌های عدم قطعیت، ورودی سناریوها را فراهم می‌آورد. در این مرحله باید بر اساس دو معیار شدت عدم قطعیت و اهمیت عدم قطعیت از میان عدم قطعیت‌های شناسایی شده، مهم‌ترین آن را برای تدوین سناریوها انتخاب کرد. فرایند انتخاب و تصمیم‌گیری بر اساس نظر ۲۴ خبره بود برای تحلیل میزان نزدیکی پاسخ‌های صاحب‌نظران از کمیته به نام «شاخص اجماع» استفاده شد. «شاخص اهمیت» نیز نشان‌دهنده میزان اهمیت هر مورد از موارد شناسایی شده نزد خبرگان است. شاخص اجماع نشانگر میزان توافق خبرگان در هر یک از دو حالت حدی است. این شاخص، نوعی میانگین وزنی پاسخ‌های خبرگان و نشان‌دهنده میزان اجماع و توافق خبرگان بر سر موضوع مورد بحث است. در ادامه برای شناسایی سناریوهای کلیدی همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور از روش سناریونویسی شبکه کسب و کار عمومی^۱ (GBN) که توسط سیرس و فالتون^۲ و اتحادیه شبکه کسب و کار عمومی (شوارتز، ۲۰۰۴) تشریح شده، استفاده گردید. این روش متداول‌ترین روش سناریونویسی در حوزه آموزش عالی است. این روش بر مبنای تعیین عوامل عدم قطعیت و پیشران‌های محیطی موثر بر مسئله بحث استوار است. در عمل، دو عامل یا نیروی پیشران کلیدی که به لحاظ عدم قطعیت و میزان اهمیت از بقیه مهم‌تر هستند، تعیین و هر یک از آنها در دو وضعیت حدی خوش‌بینانه و بدبینانه بررسی می‌شوند؛ از ترکیب این وضعیت‌ها ۴ سناریوی متفاوت خلق می‌شوند که مبنای حل مسئله مورد بحث قرار می‌گیرند (گلدسته، ۱۳۹۶).

گام‌های ساخت و تدوین سناریو بر اساس روش شبکه جهانی کسب و کار به شرح زیر است: ۱. مشخص کردن موضوع اصلی؛ در این مرحله باید تصمیم‌های حیاتی و چارچوب‌های ذهنی تصمیم‌گیرندگان اصلی مشخص شود. ۲. مشخص کردن عوامل مهم کلیدی و فرایندهای مهم محیطی و نیروهای پیشران؛ در این مرحله فهرستی از متغیرها، عوامل کلیدی و نیروهای اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، محیطی، فناورانه و نیروهای پیشرانی که بر عوامل کلیدی اثرگذارند تهیه می‌شود. ۳. رتبه‌بندی براساس اهمیت و عدم قطعیت؛ در این مرحله عوامل کلیدی و نیروهای پیشران باید براساس دو نکته زیر الویت‌بندی شوند: میزان اهمیت در دستیابی به هدفی که در گام اول مشخص شد؛ تشخیص میزان عدم قطعیت عوامل کلیدی و نیروهای پیشران که به تعیین دو یا سه مورد نامعین از عوامل و فرایندها منجر می‌گردد. ۴. انتخاب منطق سناریو یا نقشه حرکت؛ در این مرحله ابتدا چگونگی تأثیر نیروهای پیشران بر یکدیگر تعیین می‌شود. ۵. کامل کردن سناریو: پس از مشخص شدن منطق و سیر حرکت سناریوها، پروراندن طرح اولیه سناریوها با استفاده از فهرست عوامل کلیدی و نیروهای پیشرانی که در گام دوم سوم تعیین گردید میسر می‌شود.

اعتبار سنجی سناریوها: عامر، دیم و جیتر (۲۰۱۳)؛ به نقل از گلدسته، ۱۳۹۶) پس از بررسی معیارهای متفاوت اعتبارسنجی سناریوها از دیدگاه پژوهشگران، ۴ معیار را برای سنجش میزان اعتبار سناریوها به شرح زیر ارائه داده‌اند: الف) سازگاری درونی: استدلال‌ها و ترکیب اجزای به کار رفته در سناریو باید این اطمینان را ایجاد کند که ناسازگاری و تناقض درونی در آنها وجود ندارد. ب) امکان‌پذیری: سناریوها باید ظرفیت (امکان) رخداد داشته باشند. ج) سودمندی: هر سناریو باید بینش ویژه‌ای نسبت به آینده ایجاد کند که به تصمیم‌گیری کمک کند. د) تمایز: سناریوها باید به لحاظ ساختاری از هم متمایز و قابل تشخیص باشند و تغییرات ساده در یک متغیر، موضوع ایجاد سناریو دیگری نباشد. در پژوهش حاضر نیز پس از تدوین سناریوها برای ارزیابی اعتبار آنها ماتریسی به شکل جدول (۲) طراحی شد و در اختیار ۴ تن از خبرگان حوزه آینده پژوهی که سوابق پژوهشی و اجرایی مرتبط با موضوع پژوهش داشته‌اند، قرار داده شد و از آنها خواسته شد که ضمن مقایسه عوامل کلیدی با نیروهای پیشران سناریوها با یکدیگر امتیازی بین ۱ تا ۴ به آنها بدهند.

جدول ۲. معیارهای اعتبارسنجی سناریوها

1. Global Business Network (GBN)

2. seires & falton

معیارها	۱ امتیاز	۲ امتیاز	۳ امتیاز	۴ امتیاز
سازگاری درونی	ناسازگاری کامل	ناسازگاری جزئی	سازگاری جزئی	سازگاری کامل
امکان پذیری	عدم امکان پذیری	عدم امکان پذیری جزئی	امکان پذیری جزئی	امکان پذیری کامل
سودمندی	عدم سودمندی	عدم سودمندی جزئی	سودمندی جزئی	سودمندی کامل
تمایز	عدم تمایز	عدم تمایز جزئی	تمایز جزئی	تمایز کامل

یافته‌ها

در این پژوهش برای تعیین عدم قطعیت‌ها از دو معیار زیر استفاده شده است: الف) میزان شاخص اجماع: هر چه شاخص اجماع کمتر باشد نشان‌دهنده عدم توافق بیشتر بر گزاره و به تبع آن فقدان قطعیت بیشتر در آن است. ب) شاخص اهمیت: هر چه اهمیت گزاره‌ای از دید صاحب‌نظران بیشتر باشد تأثیر بیشتری بر سیاست‌گذاری و طبعاً آینده آن حوزه خواهد داشت. روش‌های متفاوتی برای تلفیق این دو شاخص تعریف شده است. این روش‌ها در طیفی از مقایسه‌های ذهنی و تجربی تا محاسبات دقیق و رتبه‌بندی جای می‌گیرند. به منظور هم‌واحد نمودن شاخص‌های فوق و استفاده از روش‌های عددی دقیق‌تر برای یافتن متغیرهای کلیدی با عدم قطعیت بحرانی، می‌توان شاخص اجماع را نرمال کرد. اگر X مقدار شاخص اجماع مربوط به یک متغیر باشد، می‌توان شاخص نرمال آن از مبنای ۱۰۰ را با استفاده از رابطه زیر به دست آورد (گلدسته، ۱۳۹۶):

$$\text{شاخص نرمال شده} = ((2 - |X|)/2) * 100$$

با ضرب کردن عدد شاخص اجماع نرمال شده هر متغیر در شاخص میزان اهمیت همان متغیر، امتیاز کلی هر متغیر مشخص شد. و در نهایت دو متغیری که بیشترین امتیاز را به دست آوردند به عنوان متغیرهای دارای عدم قطعیت بحرانی برای تدوین سناریوها انتخاب شدند. در جدول (۳) نتایج میزان شاخص اجماع، شاخص اهمیت و امتیاز نهایی هر گزاره مشخص شده است.

جدول ۳. ترکیب شاخص‌های اجماع و اهمیت به منظور انتخاب متغیرهای کلیدی بحرانی

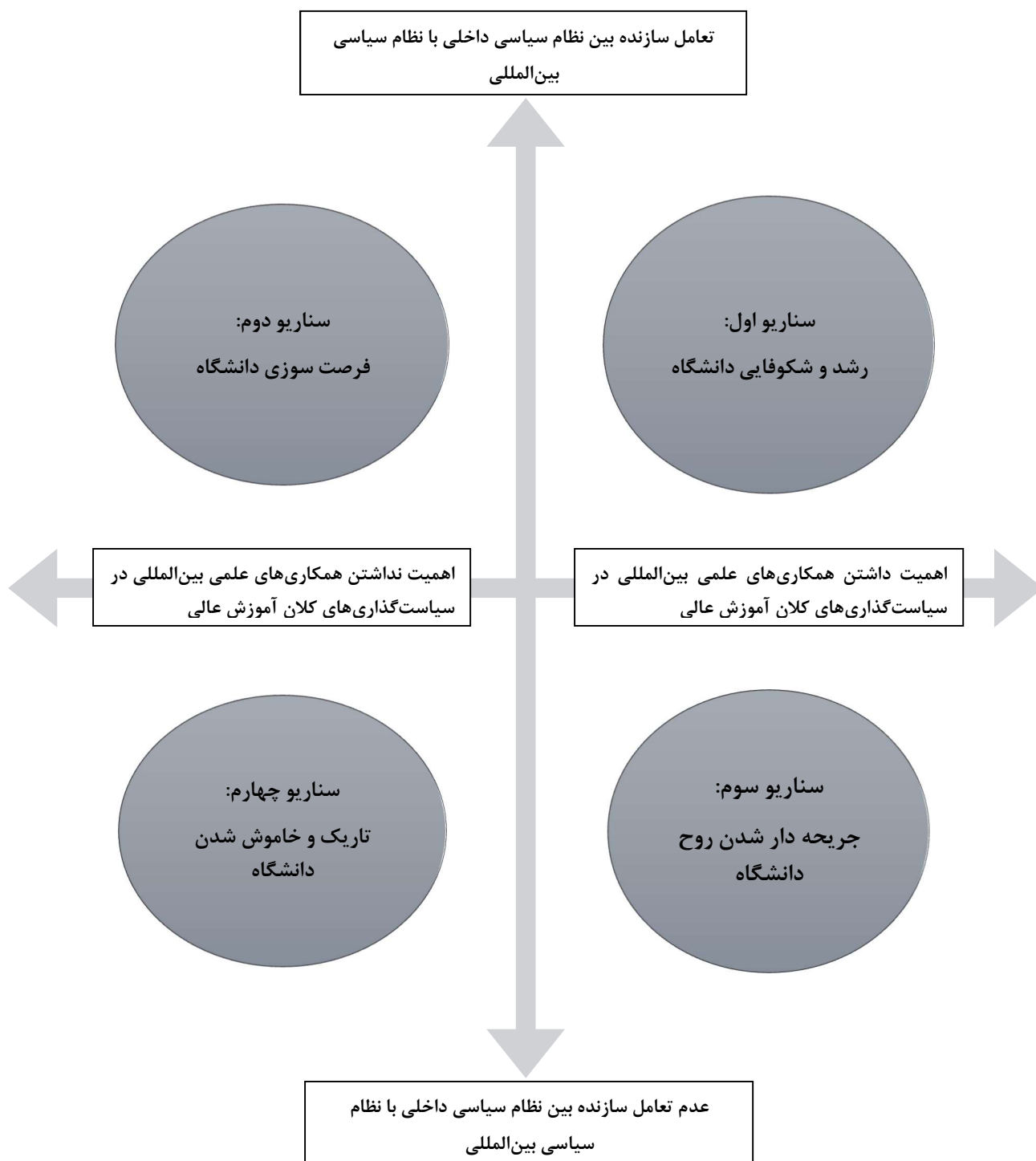
ردیف	گزاره‌های دارای عدم قطعیت	شاخص اجماع	شاخص نرمال شده اجماع از ۱۰۰	شاخص اهمیت از ۱۰۰	امتیاز نهایی از ۱۰۰۰۰
۱	نهادینه شدن/ نشدن فرهنگ بین‌المللی در چشم‌انداز، رسالت و مأموریت‌های دانشگاه.	۰,۱۶	۹۲	۷۷,۰۸	۷۰۹۱,۳۶
۲	به رسمیت شناختن/ نشناختن زبان‌های علمی بین‌المللی در نظام آموزش عالی.	-۰,۲۹	۸۵,۵	۸۱,۲۵	۶۹۴۶,۸۷۵
۳	وابستگی/ استقلال آموزش عالی نسبت به دولت.	۰,۲۵	۸۷,۵	۶۷,۷۰	۵۹۲,۳۷۵

۸۸۱۲,۵	۹۳,۷۵	۹۴	۰,۱۲	تعامل / عدم تعامل سازنده بین نظام سیاسی داخلی با نظام سیاسی بین‌المللی.	۴
۵۰۳۱,۲۵	۷۱,۸۷۵	۷۰	۰,۶	افزایش / کاهش تولید مقالات مشترک علمی با سایر کشورهای جهان.	۵
۷۶۱۸,۷۵	۹۵,۸۳	۷۹,۵	۰,۴۱	وجود نهاد واحد/ متعدد، تصمیم گیر و سیاستگذار در آموزش عالی در زمینه همکاری‌های علمی بین‌المللی.	۶
۱۴۳۷,۲۷	۲۰,۸۳	۶۹	-۰,۶۲	جهان خودی (ایران) که نیکو سرشت و یزدانی است/ جهان بیگانه (مثلا انیران) که تبهکار و اهریمنی است.	۷
۵۴۶۲,۰۴	۷۹,۱۶	۶۹	۰,۶۲	وجود/ عدم وجود فضای بین فرهنگی در کشور و در محیط دانشگاه.	۸
۵۶۷۱,۸۷۵	۹۳,۷۵	۶۰,۵	۰,۷۹	وجود / فقدان یک برنامه جامع و عملیاتی برای همکاری‌های علمی بین-المللی در سطح ملی.	۹
۵۱۲۶,۹۰۵	۹۵,۸۳	۵۳,۵	۰,۹۳	داشتن/ نداشتن برنامه استراتژیک برای بین‌المللی سازی دانشگاه.	۱۰
۶۲۸۲,۰۲	۷۷,۰۸	۸۱,۵	۰,۳۷	وجود اسناد بالادستی واحد/ متعدد در زمینه آموزش عالی.	۱۱
۶۱۴۱,۲۲	۹۱,۶۶	۶۷	۰,۶۶	داشتن/ نداشتن نگاه امنیتی به همکاری‌های علمی بین‌المللی	۱۲
۶۹۵۸,۰۵۵	۸۳,۳۳	۸۳,۵	۰,۳۳	وجود/ عدم وجود پیش‌زمینه‌های منفی نسبت به تعاملات بین‌المللی	۱۳
۵۷۶۸,۷۵	۸۱,۲۵	۷۱	۰,۵۸	تسهیل‌کننده بودن / نبودن قوانین و مقررات ملی شفاف برای همکاری‌های علمی بین‌المللی.	۱۴
۵۱۷۰,۵۹	۷۰,۸۳	۷۳	۰,۵۴	حضور / عدم حضور دانشگاه‌ها در شبکه‌های علمی بین‌المللی.	۱۵
۹۰۰۷,۷۲	۹۷,۹۱	۹۲	۰,۱۶	اهمیت داشتن/ نداشتن همکاری‌های علمی بین‌المللی در سیاست‌گذاری‌های کلان آموزش عالی.	۱۶
۵۶۹۹,۴۳	۶۶,۶۶	۸۵,۵	۰,۲۹	برگزاری/ عدم برگزاری دوره‌های آموزشی مشترک با دانشگاه‌های خارجی.	۱۷
۵۷۴۰,۶۲۵	۶۸,۷۵	۸۳,۵	۰,۳۳	تبادل / عدم تبادل، استاد، دانشجو و پژوهشگر.	۱۸
۵۵۶۶,۱۱	۶۶,۶۶	۸۳,۵	-۰,۳۳	افزایش / کاهش تولیدات علمی مشترک با پژوهشگران خارجی.	۱۹
۷۳۰۳,۱۲۵	۸۵,۴۱	۸۵,۵	۰,۲۹	حمایت / عدم حمایت مالی کافی از فرصت‌های مطالعاتی و سفرهای علمی اعضای هیات علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی.	۲۰
۶۵۶۱,۹	۷۲,۹۱	۹۰	-۰,۲۰	تاسیس/ عدم تاسیس شعبه‌های دانشگاهی در خارج از کشور.	۲۱
۴۱۵۹,۸۹۵	۵۱,۰۴	۸۱,۵	۰,۳۷	حضور / عدم حضور دانشگاه‌ها در رتبه‌بندی‌های جهانی.	۲۲

۷۳۰۱,۵۸	۸۹,۵۸	۸۱,۵	-۰,۳۷	داشتن/ نداشتن سوءظن نسبت به توطئه بیگانگان.	۲۳
۶۴۵۸,۳۳	۸۳,۳۳	۷۷,۵	-۰,۴۵	دسترسی/ عدم دسترسی اساتید، دانشجویان و پژوهشگران به پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر بین‌المللی.	۲۴
۳۷۲۶,۵۶	۴۶,۸۷	۷۹,۵	-۰,۴۱	داشتن/ نداشتن نگاه بین‌المللی به علم و عالم در فرهنگ ایرانی.	۲۵
۴۷۴۳,۷۵	۶۸,۷۵	۶۹	۰,۶۲	داشتن/ نداشتن ارتباط مستمر با دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی معتبر دنیا.	۲۶
۴۸۸۱,۲۵	۶۸,۷۵	۷۱	-۰,۵۸	وجود/ فقدان نهاد و متولی مشخص برای سیاستگذاری بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها.	۲۷
۵۸۹۳,۲۹	۸۵,۴۱	۶۹	-۰,۶۲	تقویت/ عدم تقویت دیپلماسی علمی و سیاست خارجی.	۲۸
۳۰۸۸,۰۲۰	۵۱,۰۴	۶۰,۵	۰,۷۹	گسترش/ عدم گسترش ایران هراسی و اسلام هراسی در جهان.	۲۹
۶۰۶۴,۵۸۳	۸۵,۴۱	۷۱	-۰,۵۸	وجود/ عدم وجود کارکنان متخصص و آشنا به امور بین‌الملل در دانشگاه‌ها.	۳۰
۵۲۴۶,۷۵	۶۷,۷۰	۷۷,۵	-۰,۴۵	وجود/ عدم وجود مشوق و انگیزه‌های مالی لازم برای انجام کارهای علمی بین‌المللی در دانشگاه‌ها.	۳۱
۴,۳۹۶,۸۷۵	۶۵,۶۲	۶۷	-۰,۶۶	وجود/ عدم وجود بروکراسی‌های پیچیده در سطح وزارت علوم برای همکاری‌های علمی بین‌المللی.	۳۲
۵۴۶۲,۵	۷۹,۱۶	۶۹	۰,۶۲	وجود/ عدم وجود ساختار آماده برای پذیرش بین‌المللی شدن در دانشگاه‌ها.	۳۳
۴۲۴۴,۷۹۱	۵۲,۰۸	۸۱,۵	۰,۳۷	وجود/ عدم وجود فرهنگ همکاری در بین اساتید و دانشجویان.	۳۴
۵۴۸۴,۳۷۵	۹۳,۷۵	۵۸,۵	۰,۸۳	وجود/ عدم وجود تحریم‌های گسترده علیه ایران	۳۵
۴۹۶۸,۷۵	۶۲,۵	۷۹,۵	-۰,۴۱	برگزاری/ عدم برگزاری دوره‌های مجازی مشترک بین دانشگاه‌های داخلی و خارجی	۳۶
۴۴۶۶,۲۲	۶۶,۶۶	۶۷	۰,۶۶	وجود/ عدم وجود زیرساخت‌های فیزیکی در حد استانداردهای بین‌المللی در دانشگاه‌ها.	۳۷
۶۴۶۸,۷۵	۷۱,۸۷	۹۰	-۰,۲۰	وجود/ عدم وجود امکانات سخت‌افزاری مناسب در عرصه اینترنت و فناوری.	۳۸
۶۲۶۶,۶۶	۶۶,۶۶	۹۴	-۰,۱۲	افزایش/ کاهش پروژه‌های مشترک جاری بین محققان اعضای هیأت علمی ایرانی و محققان خارجی.	۳۹

۶۳۶۰,۱۸	۸۹,۵۸	۷۱	۰,۵۸	گسترش / کاهش عقد تفاهم نامه‌های بین‌المللی با دانشگاه‌های معتبر خارجی.	۴۰
۷۸۵۷,۷۲	۸۵,۴۱	۹۲	-۰,۱۶	حضور/ عدم حضور اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های ایرانی در برنامه‌های علمی دنیا و حضور/ عدم حضور محققان و خارجی در ایران	۴۱
۷۳۱۲,۵	۸۱,۲۵	۹۰	-۰,۲۰	وجود/ عدم وجود پروژه‌های مشترک با محققان دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی خارج از کشور.	۴۲

بر اساس نتایج جدول (۳) گزاره‌های ۴ (تعامل / عدم تعامل سازنده بین نظام سیاسی داخلی با نظام سیاسی بین‌المللی) و ۱۶ (اهمیت داشتن / نداشتن همکاری‌های علمی بین‌المللی در سیاست‌گذاری‌های کلان آموزش عالی) بیشترین مقدار امتیاز کلی را به ترتیب بدست آوردند و این دو گزاره به عنوان گزاره‌های دارای عدم قطعیت بحرانی برای تدوین سناریوها انتخاب شدند. از ترکیب دو متغیر کلیدی و حالت‌های حدی در نظر گرفته شده از این دو متغیر ۴ سناریو برای آینده همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور تصویرسازی شد، که در شکل (۱) ارائه گردیده است.

شکل ۱. سناریوهای ممکن بر اساس دو عامل پیشران کلیدی با بیشترین میزان عدم قطعیت

سناریوهای چهارگانه حاصل از ترکیب حالت‌های حدی دو عامل با بیشترین عدم قطعیت بحرانی، به شرح زیر توصیف شده است:

سناریو اول: رشد و شکوفایی دانشگاه

این سناریو که از ترکیب دو پیشران تعامل‌سازنده بین نظام سیاسی داخلی با نظام سیاسی بین‌المللی و اهمیت داشتن همکاری‌های علمی بین‌المللی در سیاست‌گذاری‌های کلان آموزش عالی بوجود آمده است. می‌توان آن را مطلوب‌ترین حالت آینده همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور در آینده دانست. در این سناریو یک چشم‌انداز روشن برای آینده همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌های دولتی کشور می‌توان در نظر گرفت. و به بین‌المللی شدن آموزش عالی به عنوان یک الویت و تعهد ملی نگریست و می‌توان گفت که یک نهاد واحد متولی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی خواهد بود و تا حد زیادی محدودیت‌های موجود بر سر راه همکاری‌های علمی بین‌المللی از قبیل، موانع ساختاری، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی برطرف خواهد شد و زبان انگلیسی به عنوان زبان اصلی علم در دوره تحصیلات تکمیلی مطرح خواهد شد و برنامه‌های درسی تا حد زیادی بین‌المللی خواهد شد. و دسترسی به منابع اطلاعاتی و ابزارهای کسب دانش بین دانشگاه با سطوح مختلف علمی امکان‌پذیر خواهد شد.

دانشگاه‌های دولتی در این سناریو، در یک محیط رقابتی که سرشار از چالش‌ها، تغییرات و پویایی‌های غیر قابل پیش‌بینی و عدم قطعیت‌های غافل‌گیرکننده است سعی خواهند کرد با استفاده از تعامل‌سازنده با دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی معتبر جهان با پیوستن به شبکه‌های علم و فناوری بین‌المللی برای ماندن در یک محیط رقابتی بین‌المللی سهم بیشتری از بازار بین‌المللی را کسب کند. و با ایجاد فضای بین‌فرهنگی در پردیس و بین‌المللی کردن زبان آموزش عالی محدودیت‌های موجود در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی را برطرف کند.

دولت نیز در این حالت از دانشگاه به عنوان یک ابزار دیپلماسی علمی برای نفوذ در سایر کشورها استفاده خواهد کرد. محیط ثابت و پایدار دانشگاه ایرانی در این سناریو به دانشگاه متغیر و سازگار شونده تبدیل خواهد شد. دانشگاه در این سناریو سعی خواهد کرد برای عبور از بحران‌های مالی به جذب دانشجویان خارجی اقدام نماید و از فرصت بوجود آمده ناشی از تعامل‌سازنده با همتایان خارجی خود حضور پررنگتری را در پروژه‌های پژوهشی مشترک بین‌المللی برای جذب سهم بیشتری از بازار بین‌المللی داشته باشد. نشاط و پویایی در دانشگاه موج خواهد زد و کلیه آئین‌نامه‌ها و قوانین و مقررات کهنه و قدیمی منسوخ شده و کنار گذاشته خواهند شد.

فرهنگ دیگرپذیری، احترام به نژادها، ادیان و قومیت‌ها و آزادی علمی در دانشگاه به عنوان یک اصل کلیدی پذیرفته خواهد شد. در این سناریو با توجه به فرایند جهانی‌سازی و ظهور عصر اطلاعات دانشگاه به عنوان موتور توسعه اقتصادی کشور شناخته خواهد شد و دانشگاه‌های دولتی به سمت دانشگاه‌های نسل چهارم حرکت خواهند کرد، و دارای تفکر استراتژیک و مجهز و مسلط به ابزارهای توسعه اقتصادی (فناوری، نوآوری و ارتباط موثر) خواهند بود و در توسعه اقتصاد ملی در شرایط رقابتی منطقه ای و بین‌المللی نقش ایفا خواهند کرد.

در این سناریو جهانی شدن روند بین‌المللی شدن دانشگاه‌های دولتی کشور را تحت تأثیر قرار خواهد داد، و روند گسترش ارتباطات بین‌المللی و فناوری اطلاعات فراگیر خواهد بود و این روند موجب خواهد شد که ارتباط دانشگاه‌های دولتی کشور با دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی معتبر بین‌المللی تسهیل شود و گسترش یابد و به راحتی با یکدیگر ارتباط برقرار و به تبادل اطلاعات بپردازند. از طرفی دیگر یکی از پیشران‌های که جوامع را به سوی بین‌المللی شدن سوق می‌دهد تعامل سیاسی‌سازنده با نظام سیاسی بین‌المللی است. با فراهم شدن این پیشران، مجموعه ای از مسائل و آنچه مرزهای محدودی ایجاد می‌کرد و فعالیت‌های آموزش عالی را که ذاتاً امری بین‌المللی است را در مرزهای ملی محصور می‌کرد از میان برداشته خواهد شد.

در این سناریو دانشگاه‌های دولتی کشور شبیه الگوی آمریکایی/انگلو-آمریکن خواهند بود، در این الگو دانشگاه مبتنی بر بازار است و کثرت و تنوع‌گرایی در دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی و استاد و دانشجو از همه نژادها و زبانها و ملتها از ویژگی‌های این الگو است. از دیگر ویژگی‌های این الگو می‌توان به سودمندی دانش که در روح پراگماتیسم آمریکایی ریشه دارد و پیوند نزدیک با جامعه و پیوند با اقتصاد ملی اشاره کرد.

سناریو دوم: فرصت سوزی دانشگاه

این سناریو از ترکیب دو پیشران تعامل ساندۀ بین نظام سیاسی داخلی با نظام سیاسی بین‌المللی و اهمیت نداشتن همکاری‌های علمی بین‌المللی در سیاست‌گذاری‌های کلان آموزش عالی بوجود آمده است.

عوامل سیاسی به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل بسترساز توسعه تعاملات بین‌المللی دانشگاه‌ها محسوب می‌شود. مجموعه عوامل تاثیر گذار سیاسی بر تعاملات علمی بین‌المللی را می‌توان در دو بعد وابسته به هم یعنی محیط سیاسی داخلی و فضای سیاسی بین‌المللی تقسیم‌بندی کرد. و به طور کلی نظام سیاسی حاکم بر کشور و سیاست خارجی کشور نقش تعیین‌کننده‌ای را در گسترش همکاری‌های علمی بین‌المللی دارد. بعد فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه در این سناریو علیرغم وجود فضا و بسترهای مناسب برای همکاری علمی بین‌المللی به دلیل اهمیت نداشتن در سیاست‌گذاری‌های کلان آموزش عالی در حالت کما خواهد ماند. چون که با توجه به ساختار متمرکز آموزش عالی کشور دانشگاه‌های کشور از منظر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و اصول علمی مدیریت هنوز هم تا حد زیادی قائم به فرد هستند. در این سناریو محققان و پژوهشگران با استفاده از فرصت پیش آمده ناشی از تعامل سازنده با جهان خارج به صورت فردی با پژوهشگرانی از کشورهای دیگر همکاری خواهند کرد و کمتر این همکاری‌ها به سطح نهادی خواهد رسید. و مدیران و تصمیم‌گیران آموزش عالی کشور هنوز به مزایای حاصل از تعاملات علمی بین‌المللی پی نبرده‌اند و مدیران و سیاست‌گذاران آموزش عالی کشور درک درستی از مفهوم بین‌المللی شدن آموزش عالی ندارند.

در این سناریو مزایایی برای انجام فعالیت‌های بین‌المللی پژوهشگران، اعضای هیات علمی و دانشجویان در نظر گرفته نخواهد شد و فرصت‌های مطالعاتی اعضای هیات علمی، حضور پژوهشگران در رویدادهای علمی، کنفرانس و نشست‌های بین‌المللی، مشارکت دانشگاه‌ها در پروژه‌های پژوهشی بین‌المللی کاهش خواهد یافت، هرچند محدود پژوهشگرانی با توجه به شرایط پیش آمده از تعامل سازنده نظام سیاسی داخلی با نظام سیاسی بین‌المللی به صورت فردی با هزینه‌های شخصی خود برای سفرهای علمی بین‌المللی خواهند رفت اما با توجه به پایین بودن مزایا و حقوق اعضای هیات علمی که در بسیاری از موارد با مشکلات اقتصادی روبرو هستند اعضای هیات علمی اشتیاق چندانی برای حضور در سفرهای بین‌المللی نخواهند داشت.

در این سناریو به دلیل اهمیت نداشتن همکاری‌های علمی بین‌المللی در سیاست‌گذاری‌های کلان آموزش عالی به فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه‌های دولتی بودجه زیادی اختصاص داده نخواهد شد همچنین پژوهشگران برای حضور در خارج از کشور به لحاظ صدور روادید و ویزا مشکلی نخواهند داشت ولی به دلیل عدم وجود نگرش مثبت به تعاملات علمی بین‌المللی در سطح کلان بحث تحرک و جابجایی پژوهشگران داخلی و خارجی کاهش خواهد یافت.

در این سناریو فعالیت‌های علمی و بین‌المللی دانشگاه‌ها حالت نمایشی و شعاری خواهد داشت و به همکاری‌های مؤثر و پربازده تبدیل نخواهد شد و در داخل بدنه دانشکده‌ها، گروه‌های آموزشی، اعضای هیات علمی، بدنه دانشجویی و بدنه پرسنلی و کارمندی دانشگاه تعمیق نخواهد شد و تعمیق همکاری‌های علمی بین‌المللی در تمام سطوح تصمیم‌گیری دانشگاه و بدنه تمام سطوح مدیریتی دانشگاه اتفاق نخواهد افتاد. در حالی که برای بین‌المللی شدن رسوخ و تعمیق تفکر و نگرش بین‌المللی در تمام بدنه دانشگاه ضروری است و تمامی سطوح مدیریتی دانشگاه بین‌المللی شدن را باید سر لوحه کار خود قرار دهند، مثلاً مدیریت مالی دانشگاه برای برنامه‌ریزی‌های مالی خودش باید بین‌المللی شدن و همکاری‌های علمی بین‌المللی را همیشه در نظر بگیرد، یا مدیریت دانشجویی اگر می‌خواهد خوابگاه‌ها رو تجهیز کند باید استانداردهای بین‌المللی را رعایت کند و یا سلف دانشجویی را اگر می‌خواهد تجهیز کند باید استانداردهای بین‌المللی را در نظر بگیرد. حتی مدیریت فرهنگی دانشگاه اگر می‌خواهد کار فرهنگی انجام دهد و جشنواره‌ای را برگزار کند، باید آیت‌های بین‌المللی شدن تاثیرگذاری در منطقه را در نظر بگیرد. در صورتی که برنامه اصلی و عمده دانشگاه‌های دولتی کشور رسوخ فعالیت‌های علمی و بین‌المللی به تمامی بدنه‌ی تصمیم‌گیری و اجرایی دانشگاه باشد. در بلند مدت اثرش رو حتما نشان خواهد داد و دانشگاه تبدیل خواهد شد، به یک دانشگاه بین‌المللی که هم میزبان استاد و دانشجوی خارجی خواهد بود و هم استاد و دانشجویهایش را به خارج اعزام خواهد کرد.

به دلیل از دست دادن بازار بین‌المللی دانشگاه‌ها با مشکل بودجه مواجه خواهند شد و در نتیجه آموزش نقش کالایی را خواهد داشت و به دانشجو به عنوان مشتری از دید بازاری نگریسته خواهد شد و دانشگاه سعی خواهد کرد که درصد زیادی از بودجه خود را از طریق افزایش شهریه دانشجویان تامین کند، در نتیجه این امر نیز به دلیل مشکلات اقتصادی موجود در جامعه بسیاری از خانواده‌ها در تامین شهریه فرزندان خود عاجز خواهند ماند و بخش زیادی از جوانان از قشر پایین و متوسط جامعه امکان تحصیل در دانشگاه و موسسات آموزش عالی را از دست خواهند داد، و بسیاری از استعدادها به صورت نهفته خواهد ماند و امکان ورود به آموزش عالی بیشتر برای طبقه بالای ثروتمند و سرمایه دار جامعه فراهم خواهد بود. دانشگاه و کشور در این شرایط فرصت استفاده از تمامی ظرفیت‌های بالقوه و استعدادهای موجود در جامعه بی بهره خواهد ماند و به نوعی فرصت سوزی خواهد شد.

سناریو سوم: جریحه دار شدن روح دانشگاه

این سناریو از ترکیب دو حالت حدی عدم تعامل ساندۀ بین نظام سیاسی داخلی با نظام سیاسی بین‌المللی و اهمیت داشتن همکاری‌های علمی بین‌المللی در سیاست‌گذاری‌های کلان آموزش عالی کشور بدست آمده است. این سناریو را می‌توان محتمل‌ترین سناریو برای آینده همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های کشور دانست. چرا که وضعیت و روندهای موجود در جامعه و سطح حکومت نشان می‌دهد که یک نوع توهم توطئه و بیگانه‌هراسی همواره در ذهنیت مدیران سیاسی کشور وجود داشته و همواره تمامی مسائل و مشکلات کشور را به مداخله و توطئه بیگانگان نسبت می‌دهند. در این سناریو نگرش منفی به جهان خارج و بیگانه‌هراسی، نقش تعیین‌کننده‌ای در مسیر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌های کشور خواهد داشت. هرچند که جامعه علمی و دانشگاهیان کشور اهمیت تعاملات بین‌المللی را به خوبی درک کرده‌اند ولی در ذهن ناخودآگاه تصمیم‌گیران سیاسی کشور بر سر این موضع سر ناسازگاری وجود دارد و این ذهنیت منفی در گسترش همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌های کشور نقش منفی خواهد داشت.

با توجه به اینکه بودجه‌های دانشگاه‌های دولتی در ایران از طرف دولت و حکومت تامین می‌شود، بودجه‌های اختصاص داده شد به فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها به دلیل وجود پیش‌زمینه‌های منفی نسبت به تعاملات علمی بین‌المللی افزایش چشمگیری نخواهد داشت و در بسیاری از موارد سیاست‌های حکومت در قبال کشورهای صاحب علم و فناوری باعث کندی آهنگ بین‌المللی شدن و توسعه فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه‌های دولتی خواهد شد. در صورت تحقق این سناریو قوانین و سیاست‌هایی در مجلس شورای اسلامی و شورای عالی امنیت ملی تصویب خواهد شد، که در بسیاری از موارد همکاری‌های پژوهشگران داخلی با پژوهشگران خارجی را با مشکل مواجه خواهد کرد. و با تصویب قوانین سیاسی و حکومتی که مانع همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌های دولتی می‌شود نوعی خود تحریمی در عرصه فعالیت‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌های دولتی کشور ایجاد خواهد شد. به عنوان نمونه مصوبه‌ای در سال‌های اخیر در شورای عالی امنیت ملی تصویب شد که بر اساس آن هر گونه همکاری رسمی با نهادهای رسمی کشورهای آمریکا، انگلیس و کانادا ممنوع اعلام شد، در آینده نیز احتمال تصویب چنین مصوباتی در این سناریو دور از دسترس نیست.

در این سناریو هر چند که فرهنگ بین‌المللی شدن و گسترش فعالیت‌ها و مراودات علمی بین‌المللی در نگرش و تفکر اعضای علمی دانشگاه‌های دولتی کشور نهادینه شده و دانشگاه‌ها برنامه‌های استراتژیکی را برای بین‌المللی شدن تدوین خواهند کرد ولی عدم تعامل فضای سیاسی داخلی با فضای سیاسی بین‌المللی موانع جدی را در بحث تبادل دانشجو و استاد، ورود و خروج پژوهشگران داخلی و خارجی، حضور اعضای علمی در دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی برای کسب تجربه، جذب دانشجویان بین‌المللی، برگزاری دوره‌های آموزشی مشترک و طرح‌های پژوهشی مشترک ایجاد خواهد کرد.

مسئله دیگری که در این سناریو گریبان‌همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌های دولتی کشور را خواهد گرفت، تحریم‌ها و تبلیغ‌های منفی علیه ایران و بحث اسلام‌هراسی و ایران‌هراسی خواهد بود که از طرف بیگانگان علیه ایران اعمال شده است، این امر نیز قطعاً در همکاری‌های علمی بین‌المللی تاثیر خواهد داشت و در این شرایط بسیاری از دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی بین‌المللی به دلیل مشکلات احتمالی ناشی از

تحریم قید همکاری مشترک با دانشگاه های برتر دولتی کشور را خواهند زد، از طرف دیگر تصویر ایجاد شده از ایران در رسانه ها و تبلیغات کشورهای بیگانه که از ایران به عنوان یک کشور مسلمان جهان سومی که با مشکلات اقتصادی مواجه است و به عنوان یک کشور تروریست در رسانه های بین المللی معرفی شده باعث شکل گیری نگرش منفی پژوهشگران و دانشجویان خارجی احتمالی برای تحصیل در ایران خواهد شد.

در این سناریو عمده فعالیت بین المللی دانشگاه های دولتی کشور در سطح نهادی و رسمی با کشورهای افغانستان، عراق، لبنان، یمن خواهد بود و بیشتر ماموریت دانشگاه فعالیت در امور داخلی خواهد بود و همکاری های آموزشی و پژوهش مشترک بین المللی نیز محدود به این چند کشور هم پیمان و دوست خواهد بود. و تحریم ها به طور مستقیم باعث کم رنگ تر شدن و یا حتی از بین رفتن هر گونه تعاملات علمی بین المللی دانشگاه های دولتی کشور با کشورهای پیشناز در حوزه علم و فناوری خواهد شد. از طرفی دیگر دیدگاه ایران در این سناریو نسبت به فعالیت های بین المللی دانشگاه های دولتی، نگاهی فرهنگی، اعتقادی و ایدئولوژیکی و غیر انتفاعی و غیر تجاری خواهد بود. سرمایه گذاری دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی بین المللی برای ایجاد شعبه یا تاسیس دفتر نمایندگی و سایر فعالیت ها در ایران به دلیل محدودیت های فرهنگی و ایدئولوژیکی میسر نخواهد بود.

تحریم ها باعث محدود کردن پذیرش دانشجویان ایرانی در دانشگاه های معتبر بین المللی و هرگونه همکاری علمی با دانشگاه های کشورهای توسعه یافته از جمله، آمریکا، انگلیس، فرانسه، کانادا و آلمان خواهد بود. یکی دیگر از پیامدهای تحریم در بحث تعاملات علمی بین المللی در دانشگاه های دولتی کشور تحریم پذیرش مقالات نویسندگان ایرانی در مجلات معتبر علمی بین المللی خواهد بود. چنان که امروزه پذیرش و چاپ مقالات مرتبط با حوزه فناوری هسته ای از سوی اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا تحریم شده اند. و حتی در بسیاری از موارد غیر از مباحث هسته ای نیز بسیاری از مجلات معتبر بین المللی از پذیرش و چاپ مقالات نویسندگان ایرانی خود داری می کنند. در قطعنامه شماره ۱۹۲۹ تحریم بین المللی علیه ایران به صورت مستقیم تعاملات علمی بین المللی در آموزش عالی ایران مورد هدف قرار گرفته است. در این قطعنامه به صورت آشکار اشاره شده است که ایرانی ها حق ورود به دانشگاه های معتبر و یا دریافت مدارک در زمینه هایی مانند مهندسی عمران، کشاورزی و مطالعات محیط زیستی را ندارند. همچنین از ۲۰۱۱ به بعد اتحادیه اروپا و آمریکا دو دانشگاه بزرگ و برتر کشور صنعتی شریف و شهید بهشتی را لیست تحریم های خود قرار داده است.

سناریوی چهارم: تاریک و خاموش شدن دانشگاه

این سناریو بدترین حالت متصور برای آینده همکاری های علمی بین المللی در دانشگاه های دولتی کشور است. سطح رابطه ایران با دیگر کشورهای بویژه کشورهای صاحب علم و فناوری بیش از پیش در این سناریو محدود خواهد شد. تعامل علمی بین المللی پژوهشگران، اعضای هیات علمی و دانشجویان کشور نیز در سایه عدم تعامل با نظام سیاسی بین المللی محدود خواهد شد. در نتیجه دانشگاه های دولتی کشور بیش از پیش از تحول های جهانی علم و فناوری عقب خواهد ماند.

در این سناریو به هرگونه همکاری و تعاملات علمی بین المللی با جهان خارج با دید منفی نگریده خواهد شد و به نوعی می توان در این سناریو به این عامل ذهنی ناخودآگاه که در طول تاریخ در ذهن جامعه بشری ایران نقش بسته رسید که جهانی خودی (مثلا ایران) که نیکو سرشت و یزدانی است و جهان بیگانه (مثلا انیران) که تبهکار و اهریمنی است. حاکم شدن این نگرش در بطن جامعه دانشگاهی منجر به مهاجرت بیشتر نخبگان و اعضای جامعه علمی کشور به کشورهای دیگر خواهد بود. در این سناریو می توان ویژگی های نسل اول دانشگاه ها یعنی دانشگاه های آموزش محور را برای دانشگاه های دولتی کشور متصور شد، مهمترین ویژگی این نوع دانشگاه ها نظارت دولت بر دانشگاه است و دانشگاه اهرمی نیرومند برای تامین نیروی انسانی مورد نیاز دولت تلقی می شود و دولت تامین کننده منابع مالی دانشگاه است و با اعمال نظارت دقیق بر امور مالی و انتصاب مقامات دانشگاه و تعیین جهت گیری ها و سیاستگذاریهای اصلی دانشگاه را کنترل می کند.

در این سناریو دانشگاه‌های دولتی کشور از کسب درآمدهای اختصاصی ناشی از جذب دانشجویان خارجی، مشارکت در پروژه‌های پژوهشی بین‌المللی، کسب گرنت‌های پژوهشی بین‌المللی و غیره محروم و به طور کلی رقابت‌پذیری و گسترش کیفیت دانشگاه‌های دولتی در راستای جذب سهم بیشتری از بازار بین‌المللی بی‌بهره خواهد ماند و هیچ رقابتی بین دانشگاه‌های دولتی برای ارتقای کیفیت، درآمدزایی، افزایش اعتبار و برندسازی نخواهد بود و پژوهش در دانشگاه‌های دولتی کشور بویژه در دانشگاه‌های فنی که نیازمند امکانات و تجهیزات به روز و مدرن هستند با مشکل مواجه خواهد شد. چرا که در تامین مواد اولیه لازم برای انجام کارهای پژوهشی آزمایشگاهی با مشکل مواجه خواهد شد.

دانشگاه به منزله یک فرآیند، برای حفظ پویایی درون زای خود برای حضور در یک محیط رقابتی متغیر بین‌المللی احتیاج به برنامه ریزی آینده نگر، تضمین مداوم کیفیت و بهبود روش‌ها دارد. در راستای رسیدن به این امر لازم است که دانشگاه‌ها، برنامه‌های درسی خود را بین‌المللی کرده، محتوای دروس، شیوه‌های تدریس، پژوهش، سازماندهی، کارگزینی، نحوه ارائه خدمات و اداره محط دانشگاه را قابل انعطاف و مطابق با استانداردهای و معیارهای دانشگاه بین‌المللی کنند و خود را همواره در معرض تجربه‌های تازه بین‌المللی قرار دهند. بنابراین دانشگاه همواره می‌بایستی از پویایی، تحرک و قابلیت انعطاف برخوردار باشد، در عصر تحولات پرشتاب کنونی این ضرورت خود را به صورتی مضاعف نشان می‌دهد، اما در این سناریو دانشگاه‌های دولتی کشور در یک جامعه متلاطم اطلاعاتی و رقابتی بین‌المللی، به دانشگاه‌ایستایی تبدیل خواهد شد که صرفاً به آموزش‌های یکنواخت رسمی، و تکراری به سبک سنتی و تولید انبوه فارغ‌التحصیلانی مدرک به دست، غیر ماهر، غیر حرفه‌ای که جویایی مشاغل حاضر و آماده هستند، بنابراین دانشگاه دولتی کشور در این سناریو با غفلت از مزایای تعاملات بین‌المللی هیچ نقشی را در توسعه پایداری محلی و منطقه‌ای ایفا نخواهد کرد و دانشگاه‌های دولتی در این سناریو تا حد زیادی در یک محیط بسته و منجمد فعالیت خود را ادامه خواهد داد.

در این سناریو دانشگاه‌ها به سمتی که شایسته، جامعه ایران و تمدن ایران بوده، تمدنی که همیشه محل عبور مرور افراد و شخصیت‌ها از سراسر جهان بوده، چه از خارج به ایران و چه از ایران به خارج، گفتگوهای علمی و مباحثات و یادگیری‌هایی که شکل گرفته که به لحاظ تمدنی کشور ما خاستگاهش را دارد، نخواهد رفت و در صورت روی کار آمدن دولت راست و محافظه کار در کشور و گسترش دولت‌های راست‌گرا و محافظه کار در سطح جهان و همچنین به دلیل سیاست‌های جهانی و آمریکا علیه ایران همکاری‌ها به شدت افول خواهد کرد و کم‌رونق‌ترین و تاریک‌ترین عصر دوره همکاری‌های علمی بین‌المللی در تاریخ ایران رقم خواهد خورد.

در این سناریو تصمیم‌گیران نظام سیاسی ایران نسبت به جهانی شدن و بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها نگاهی منفی خواهند داشت و بر این اعتقاد و باور خواهند بود که جهانی شدن و بین‌المللی شدن دانشگاه همان پیامد و ادامه استعمار کشورهای سلطه‌گر و استعمارگر است که در صورت تحقق این امر در کشور موجب سلطه کشورهای بیگانه و قدرتمند بر کشور خواهد شد. و نظام سیاسی حاکم بر جامعه سعی خواهد کرد با آن مقابله کند. اما در صورتی که به بحث جهانی شدن و بین‌المللی شدن آموزش عالی واقع بینانه نگاه کنیم متوجه می‌شویم که علاوه بر معایب دارای فرصت‌ها و مزایای بی‌شماری است که می‌تواند در توسعه ملی و منطقه‌ای کشور موثر واقع گردد و امروزه دیدگاه غالب و رسمی بین‌المللی شدن آموزش عالی در کشورهای توسعه یافته همین دیدگاه است و آنها به بحث بین‌المللی شدن به عنوان فرصت همراه با آسیب و تهدیدی نمی‌نگرند.

نتایج ارزیابی اعتبار سناریوهای آینده همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور در جدول (۴) ارائه گردیده است.

جدول ۴. نتایج ارزیابی اعتبار سناریوها

سناریوها	سازگاری	امکان پذیری	سودمندی	تمایز
سناریو اول	۴	۲,۰۵	۴	۴
سناریو دوم	۳,۰۵	۲,۲۵	۲	۳,۷۵
سناریو سوم	۳,۲۵	۳,۷۵	۲	۳,۰۵

سناریو چهارم	۳,۵	۲,۲۵	۱,۵	۴
--------------	-----	------	-----	---

نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد که تمایز بین سناریوها از دیدگاه خبرگان قابل قبول است و سازگاری درونی هر چهار سناریو تقریباً در یک حد و قابل قبول است. از دیدگاه خبرگان امکان پذیری وقوع سناریو سوم بیشتر از بقیه سناریو ها است و بعد از آن امکان وقوع سناریو اول بیشتر است و میزان امکان پذیری سناریو دوم و چهارم به یک میزان است. از نظر خبرگان سناریو اول در صورت رخداد بیشترین سودمندی را به همراه خواهد داشت و سودمندی بقیه سناریوها در صورت رخداد تقریباً به یک اندازه و متوسط است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی سناریوهای محوری برای آینده همکاری های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور انجام شد. چهار سناریوی: رشد و شکوفایی دانشگاه؛ فرصت‌سوزی دانشگاه؛ جریحه دار شدن روح دانشگاه و خاموش و تاریک شدن دانشگاه به عنوان سناریوهای محوری برای آینده همکاری های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور تدوین و اعتبارسنجی شد.

از نگاه بسیاری از صاحب‌نظران، آینده‌های بدیل مفهوم محوری در آینده‌پژوهی محسوب می‌شود. آینده‌های بدیل عبارتند از: آینده‌های ممکن، محتمل، مرجح، مطلوب^۱. با توجه به این که شناخت دقیق آینده امکان‌پذیر نیست. آینده‌پژوهان برنامه‌ریزی تنها بر اساس یک سناریو را مردود می‌شمارند. به اعتقاد آینده‌پژوهان در برنامه‌ریزی باید مجموعه‌ای از سناریوها مورد استفاده قرار گیرد. چرا که یک مجموعه سناریو می‌تواند طیف وسیع‌تری از آینده‌های ممکن را مدنظر قرار دهد. از طرفی دیگر هدف سناریوها، کشف، خلق و آزمون نظام‌مند آینده‌های بدیل است. سناریوها، گسترده‌ترین مجموعه از شرایطی را که ممکن است در آینده با آن روبرو شویم، دربرمی‌گیرد. سناریوها با کمک به سیاست‌گذاری و تدوین راهبردها و برنامه‌های بلندمدت، احتمال تحقق آینده مطلوب و ایده‌آل را افزایش می‌دهد. نکته قابل تأمل با توجه به نکات یاد شده این است که سناریوهای تدوین شده در پژوهش حاضر چه نسبت و رابطه‌ای با این آینده‌های بدیل دارند؟

از آنجایی که آینده‌های ممکن تمامی آینده‌های قابل تصور را شامل می‌شود و احتمال وقوع این آینده‌ها نیز مورد توجه نیست و تمامی نکاتی را که پیرامون آینده به ذهن می‌رسد، می‌توان در این نوع از آینده جای داد، بنابراین هر چهار سناریوی تدوین شده در پژوهش حاضر فارغ از امکان وقوع یا تحقق پذیریشان در این نوع از آینده جای می‌گیرند و با آینده‌های ممکن توافقی و همخوانی دارند.

آینده‌های باورپذیر یا مرجح به آن نوع از آینده‌هایی اشاره دارد که با توجه به دانش و اطلاعات فعلی می‌توانند در آینده تحقق پیدا کنند. این نوع از آینده‌ها در پاسخ به این سؤال که چه چیزی می‌تواند تحقق یابد؟ ساخته می‌شود. با توجه به اطلاعات و دانش فعلی که در مورد همکاری‌های علمی بین‌المللی وجود دارد از میان چهار سناریوی مطرح شده در پژوهش حاضر با توجه به تعریف و ویژگی‌های آینده‌های باورپذیر سناریوهای رشد و شکوفایی دانشگاه و جریحه‌دار شدن روح دانشگاه می‌توانند در آینده با توجه به اطلاعات فعلی تحقق پیدا کنند.

آینده‌های محتمل نوعی از آینده‌ها هستند که احتمال وقوع دارند و تداوم روندهای فعلی از جمله آینده‌هایی است که احتمالاً به وقوع خواهد پیوست. در واقع برای این نوع از آینده‌ها می‌توان احتمال وقوع در نظر گرفت؛ زیرا که بعضی از آینده‌ها از سایر آینده‌ها محتمل‌تر هستند و در واقع این نوع آینده به این سؤال پاسخ می‌دهد که چه چیزی احتمالاً محقق می‌شود. از بین چهار سناریوی تدوین شده برای همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌ها دولتی کشور با توجه به تداوم روند جاری احتمال وقوع سناریوی سوم یعنی جریحه‌دار شدن روح دانشگاه که از ترکیب دو پیشران عدم تعامل سازنده بین حاکمیت سیاسی داخلی با حاکمیت سیاسی بین‌المللی و اهمیت داشتن همکاری‌های علمی بین‌المللی در سیاست-گذاری‌های کلان تشکیل شده است محتمل‌تر است و می‌تواند در آینده به واقعیت به وقوع بپیوندد.

^۱ . Desirable Future

آینده چهارم آینده مطلوب است. این نوع آینده برآمده از قضاوت های ارزش و بیشتر ذهن گرا هستند تا واقع گرا. با این اوصاف از بین چهار سناریوی طرح شده، سناریوی اول یعنی رشد و شکوفایی دانشگاه مطلوب ترین سناریو به حساب می آید؛ زیرا در آینده های مطلوب در پی پاسخگویی به این سؤال هستیم که تحقق چه چیزی را می خواهیم؟ که با این سناریو بیشترین پیوند و نزدیکی را دارد.

این پژوهش با شناسایی سناریوهای محوری چارچوب مناسبی را در اختیار تصمیم گیران، مدیران و سیاستگذاران آموزش عالی کشور قرار می دهد تا با توجه به عدم قطعیت هایی که این پژوهش شناسایی کرده، برای هریک از شرایط و سناریوهای ممکن در آینده چاره اندیشی کنند. در این راستا راهکارهایی که این پژوهش ارائه می دهد می تواند دانشگاه های دولتی کشور را برای مواجه با آینده مبهم آماده کند. زیرا که راهکارهای این پژوهش بر اساس نظرات و دیدگاه های مدیران بخش بین الملل دانشگاه دولتی سطح یک کشور ارائه گردیده است و این افراد به دلیل سوابق اجرایی در این حوزه به مشکلات و مسائلی این حوزه اشراف اطلاعاتی کاملی دارند. راهکارهای این پژوهش برای گسترش همکاری های علمی بین المللی در دانشگاه های دولتی کشور در آینده به شرح زیر است:

- با توجه به تعدد اسناد بالادستی در حوزه آموزش عالی و وجود نهادهای متعدد تصمیم گیر و تاثیر گذار بر همکاری های علمی بین المللی در دانشگاه های دولتی کشور به مسئولین و سیاستگذاران آموزش عالی کشور پیشنهاد می شود که یک برنامه جامع و مدون توسط یک نهاد مشخص برای بین المللی شدن دانشگاه های دولتی و تقویت تعاملات بین المللی در دانشگاه های دولتی کشور تدوین و اجرا گردد.
- با توجه به ساختار متمرکز فعلی دانشگاه های دولتی کشور پیشنهاد می شود در ساختار دانشگاه ها تجدیدنظر کرده و ساختار جدیدی را مطابق با استانداردهای بین المللی با تأکید بر شاخص های دانشگاه بین المللی طراحی کنند که در آن به جایگاه ارتباطات بین المللی اهمیت ویژه ای داده شود و در چشم انداز و مأموریت های دانشگاه بر بعد بین المللی تأکید شود، همچنین در ساختار جدید مدیریت دانشگاه ها و مؤسسات عالی کشور به افراد دارای تفکر و نگرش بین المللی و در صورت امکان تجربه زیسته بین المللی سپرده شود.
- در راستای توسعه همکاری های علمی بین المللی در دانشگاه های دولتی کشور در آینده عضویت دانشگاه های دولتی در اتحادیه های و انجمن های دانشگاهی منطقه ای و بین المللی می تواند موثر باشد. عضویت در این اتحادیه ها به معنای ورود به آموزش عالی آن منطقه و پیدا کردن فرصت های جدید برای همکاری های علمی و پژوهشی بین المللی است. فراتر از عضویت در اتحادیه ها و انجمن های دانشگاهی منطقه ای و بین المللی، تاسیس انجمن ها و اتحادیه های دانشگاهی منطقه ای و بین المللی در کشور و دعوت از موسسات آموزش عالی برتر دنیا برای عضویت در این اتحادیه ها می تواند، زمینه های رشد و توسعه همکاری های علمی بین المللی در دانشگاه های دولتی کشور را مهیا سازد.
- برای تقویت همکاری های علمی بین المللی در دانشگاه های دولتی کشور به مدیران و تصمیم گیران دانشگاه های دولتی کشور پیشنهاد می گردد، که مقوله بین المللی سازی در خانه و فرهنگ همکاری رو در درون دانشگاه های دولتی نهادینه کنند و مدیران دانشگاه به موارد زیر در راستای تقویت همکاری های علمی بین المللی توجه ویژه ای داشته باشند: درجه اول باید این امر را بررسی کنند که آیا ما در فضای دانشگاه، فضای بین فرهنگی داریم، آیا امکان گفت و گو داریم، اعضای هیات علمی از رشته ها و دپارتمان های مختلف می توانند باهم گفتگو کنند، می توانند فضاهای مشترک همکاری را خلق کنند، در صورتی مدیران دانشگاه بتوانند چنین فضایی را در درون دانشگاه ها ایجاد کنند، اون موقع است که ریل گذاری صورت گرفته و بین المللی سازی و همکاری های علمی بین المللی به راحتی بر اساس اون ریل ها صورت خواهد گرفت. بنابراین اگر یک دانشگاه حتی بهترین توافق نامه ها را نیز با شرکای بین المللی منعقد کند ولی در درون دانشگاه عزم لازم، ایده و انگیزه لازم برای اینکار وجود نداشته باشد و فهم همکاری وجود نداشته باشد، راه به جایی نخواهد برد.
- برای گسترش همکاری های علمی بین المللی در دانشگاه های دولتی کشور در آینده توصیه می شود که یک خرد جمعی با مشارکت ذینفعان مختلف دانشگاه (دانشجویان، اعضای هیات علمی، کارکنان دانشگاه، پژوهشگران دانشگاه، مدیران دانشگاه و جامعه) شکل گرفته شود و ذی نفعان دانشگاه تعیین کنند که دانشگاه باید به کجا برسد، بنابراین تشکیل یک خرد جمعی با مشارکت ذینفعان مختلف که در درون آن مشخص بشود که تصاویر مطلوب ما از آینده همکاری های علمی بین المللی در دانشگاه های دولتی کشور چیست؟

ما می خواهیم به کجا برسیم؟ چه شکافی بین وضع موجود و وضع مطلوب ما وجود دارد؟ بنابراین زمانی که این شکاف ها بدست آورده شود و عدم قطعیت های مهم پیش روی دانشگاه برای رسیدن به نقطه مطلوب را شناسایی شود می توان همکاری های علمی بین المللی در دانشگاه های دولتی کشور در آینده را گسترش داد.

- فعالیتهای علمی بین المللی دانشگاه های دولتی کشور اگر می خواهد از حالت نمایشی دکوری خارج شود و به همکاری های مؤثر و پربازده تبدیل شود نخست باید همکاری ها در درون بدنه دانشکده ها، گروه های آموزشی، اعضای هیأت علمی، بدنه دانشجویی، بدنه کارمندی و بدنه پرسنلی دانشگاه، تعمیق پیدا کند. به عبارت دیگر تعمیق همکاریهای علمی بین المللی در تمام سطوح های تصمیم گیری و اجرایی دانشگاه و بدنه تمام مدیریت های دانشگاه ضروری است. مثلا مدیریت مالی دانشگاه برای برنامه ریزی های مالی خود بین المللی شدن و همکاری های علمی بین المللی رو همیشه سر لوجه کار خود قرار دهد. یا مدیریت دانشجویی اگر می خواهد خوابگاه و سلف های دانشجویی رو تجهیز کند باید استانداردهای بین المللی را رعایت کند، حتی مدیریت فرهنگی اگر می خواهد کار فرهنگی و جشنواره برگزار کند، باید آیتم های بین المللی شدن تاثیر گذاری در منطقه را در نظر بگیرد. در واقع برنامه اصلی و عمده دانشگاه رسوخ فعالیت های علمی بین المللی به تمامی بدنه تصمیم گیر و اجرایی دانشگاه باید باشد. انجام این کار در بلند مدت اثراتش را حتما نشون خواهد داد و دانشگاه به یک دانشگاه بین المللی در تراز جهانی تبدیل خواهد شد.
- توصیه می شود که رؤسای دانشگاه های دولتی یک قائم مقام در امور بین الملل را برای خود انتخاب کنند. که این فرد در بدنه ی هیات رئیسه، هیأت امنای و در تمامی جلسات بالادستی و تصمیم گیری دانشگاه حضور داشته باشد و همیشه استانداردهای بین المللی و شاخص های ارتقا را برای بین المللی شدن را در جلسات گوشزد کند و ماحصل این را به معاون یا مدیر بین الملل برای اجرایی کردن انتقال دهد.
- توصیه می شود که نقش فضای مجازی و ارتباطات آنلاین در ارتباط پژوهشگران داخلی با پژوهشگران بین المللی جدی در نظر گرفته شود. شیوع کرونا تا حد زیادی دانشگاه های سرتاسر جهان را مجبور کرد تا از این سیستم ها در اموری چون تدریس و برگزاری نشست های علمی استفاده کنند. گرچه این نوع ارتباط نسبت به ارتباطات مستقیم معایی دارد ولی به سختی به توان مزایای آن چون عدم نیاز به اخذ ویزا، صرفه جویی هنگفت در هزینه های سفر و اقامت و همچنین سادگی را انکار کرد. با توجه به شرایط سیاسی کشور که واقعا در آینده نیز نمی توان دورنمای آن را به روشنی دید، به نظر می رسد با توجه به این فراهم سازی زیرساخت های اینترنت برای برقراری ارتباط بین محققان بین المللی ضروری باشد و مدیران دانشگاه توجه ویژه ای را به استفاده از این سامانه ها در گسترش ارتباطات بین المللی مبذول دارد.
- وزارت علوم و تحقیقات و فناوری همه ی دانشگاه های کشور را ملزم به تدوین برنامه استراتژیک بین المللی کرده و با دیگر وزارتخانه ها از جمله وزارت امور خارجه برای تسهیل رفت و آمد پژوهشگران داخلی و خارجی رایزنی و مذاکره کند و دولت را قانع کند تا با ایجاد قوانین، بهبود سیاست خارجی و صدور بخش نامه های جدید از فعالیت های علمی بین المللی دانشگاه ها حمایت کند و موانع موجود در زمینه ورود پژوهشگران خارجی به داخل و پژوهشگران داخلی به خارج از کشور به منظور برقراری ارتباطات مستمر علمی با پژوهشگران و دانشمندان خارجی برطرف نماید.
- مدیران دانشگاه ها با افزایش سواد فرهنگی دانشجویان، آموزش چند فرهنگی در پردیس و نهادینه کردن فرهنگ بین المللی در ساختار سازمانی و پردیس دانشگاه زمینه های ورود دانشجویان و اساتید بین المللی را به دانشگاه های کشور مهیا کنند.
- پیشنهاد می شود دانشگاه های دولتی کشور با ایجاد صندوق های سرمایه گذاری مشترک با دانشگاه های معتبر بین المللی زمینه های همکاری های پژوهشی بین المللی را فراهم نمایند.
- یکی از ضعف هایی که در نظام آموزش عالی کشور دیده می شود، عدم تسلط دانشجویان و در بعضی موارد نیز اساتید دانشگاه به زبان علمی دنیا می باشد، در این زمینه بهتر است که دانشگاه ها حداقل در دوره های تحصیلات تکمیلی کلاس ها را به زبان انگلیسی برگزار کنند و در جذب اساتید نیز تسلط به زبان انگلیسی به عنوان یکی از معیارهای اصلی در گزینش گنجانده شود.

- دانشگاه‌های دولتی با ایجاد شعب دانشگاهی در کشورهای منطقه در راستای درآمدزایی و جذب دانشجویان بین‌المللی اقدام نمایند و واحدهای برون‌مرزی و بین‌المللی خود را تقویت کنند.
- پیشنهاد می‌شود برای برطرف کردن دید منفی شکل گرفته علیه ایران در محیط بین‌الملل، وزارت امور خارجه از سیاست مداران، سفیران و وزیران امور خارجه کشورهای مختلف برای سخنرانی در دانشگاه‌های دولتی کشور دعوت به عمل آورد.
- نکته دیگری که باید به آن اشاره شود این است که متأسفانه در دانشگاه‌های کشور به جذب اساتید بین‌المللی از کشورهای دیگر چندان توجهی نمی‌شود، بنابراین بهتر است در این زمینه نیز مدیران و سیاست‌گذاران آموزش عالی کشور زمینه‌های حضور و جذب اساتید بین‌المللی را در دانشگاه‌ها مهیا سازند.
- یکی از الزامات اصلی برای داشتن همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌ها داشتن نیروی انسانی متخصص و آشنا به امور بین‌الملل است. با توجه به یافته‌های پژوهش دانشگاه‌های دولتی کشور در این زمینه با مشکلات جدی مواجه هستند و بسیاری از کارکنان دانشگاه شرایط لازم برای انجام کارهای بین‌المللی را ندارند. پیشنهاد می‌شود دانشگاه در آینده در جذب و بکارگیری نیروی انسانی معیارهایی از قبیل آشنایی به زبان‌های علمی بین‌المللی، داشتن سواد چند فرهنگی، تجربه زیسته بین‌المللی در دانشگاه‌های بین‌المللی را در نظر بگیرد و در صورت امکان کارکنانی را نیز از خارج کشور به استخدام دریاورد.
- پیشنهاد می‌شود برای توسعه تجارب بین‌المللی و بین‌فرهنگی در پردیس دانشگاه‌های دولتی، وزارت علوم با ایجاد آیین‌نامه‌های حمایتی جدید زمینه‌های تبادل استاد، دانشجو و پرسنل را تسهیل کند.
- زمینه‌های مشارکت اعضای هیات علمی در بازنگری و اصلاح سیاست‌ها و خط‌مشی‌های دانشگاهی در حیطه‌های بین‌المللی فراهم شود.
- به سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران نظام آموزش عالی کشور توصیه می‌شود با توجه به ظرفیت و پتانسیل عظیم علمی و آموزشی که در کشور وجود دارد به منظور توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی در آموزش عالی کشور دفا تر بین‌المللی آموزش عالی را در کشورهای مختلف جهان تاسیس کنند. تاسیس این دفا تر می‌تواند نقش چشمگیری را در توسعه همکاری‌های علمی و پژوهشی بین‌المللی دانشگاه‌های دولتی کشور با دانشگاه‌های خارج از کشور، شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های جدید آموزش عالی برای همکاری‌های بین‌المللی و معرفی آموزش عالی کشور به خارج از کشور داشته باشد.
- با توجه به اینکه فعالیت‌های علمی و پژوهشی، منطقه‌ای و بین‌المللی به مراتب پرهزینه‌تر و زمان‌برتر از فعالیت‌های علمی و پژوهشی مشابه در سطح ملی است. توصیه می‌شود برای تشویق و مشارکت بیشتر بدنه علمی دانشگاه بخصوص اعضای هیات علمی در فعالیت‌های علمی و پژوهشی بین‌المللی سیاست‌های تشویقی و حمایتی خاصی از قبیل: اختصاص گرنت‌های پژوهشی ویژه، وجود مشوق و اختصاص امتیاز ویژه در آیین‌نامه‌های ارتقا اعضای هیات علمی برای انجام فعالیت‌های بین‌المللی، اختصاص فرصت‌های مطالعاتی بیشتر به اعضای هیات علمی، اختصاص جوایزه ویژه برای فعالیت‌های بین‌المللی اعضای هیات علمی، حمایت مالی و معنوی از فعالیت‌های پژوهشی بین‌المللی در نظر گرفته شود.
- با توجه به اینکه آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های موجود در نظام آموزش عالی کشور عمدتاً با رویکرد داخلی تدوین شده و محرک و مشوق‌های لازم برای انجام فعالیت‌های بین‌المللی در آنها در نظر گرفته نشده است، توصیه می‌شود آیین‌نامه‌های و دستورالعمل‌های فعلی مورد بازنگری قرار گرفته و سیاست‌های تشویقی و حمایتی خاصی جهت توسعه و تقویت همکاری‌های علمی بین‌المللی در نظر گرفته شود.

References

- Aarons. G. A., Seijo. C., Green. A. E., Moullin. J. C., Hasson. H., von Thiele Schwarz. U., ... & Willging. C. (2019). Fostering international collaboration in implementation science and research: a concept mapping exploratory study. *BMC research notes*, 12(1), 1-6.
- Aldieri, L., Kotsemir, M., & Vinci, C. P. (2017). The impact of research collaboration on academic performance: An empirical analysis for Russian Universities. *Available at SSRN 2913517*.
- Altbach. P., & de Wit. H. (2020). Rethinking the relevance of international branch campuses. *International Higher Education*, 101(Spring), 14-16.

- Ayah, R., Jessani, N., Mafuta, E.M. (2014). Institutional capacity for health systems research in East and Central African schools of public health. *Knowl. Transl. Eff. Commun.* 12 (1), 1e9. <http://dx.doi.org/10.1186/1478-4505-12-20>
- Berchin, I. I., Sima, M., de Lima, M. A., Biesel, S., dos Santos, L. P., Ferreira, R. V., ... & Ceci, F. (2018). The importance of international conferences on sustainable development as higher education institutions' strategies to promote sustainability: A case study in Brazil. *Journal of Cleaner Production*, 171, 756-772.
- Bozeman, L. A. (2009). *Implementation and Collaboration in the United States-Brazil Higher Education Consortia Program* (Doctoral dissertation, Boston College).
- Brandenburg, U. (2020). Internationalisation in higher education for society—IHES in the times of corona. *Sociální pedagogika | Social Education*, 8(1), 11-24.
- Brandenburg, U., H. de Wit, E. Jones, B. Leask, and A. Drobner. (2020). *Internationalization in Higher Education for Society (IHES), Concept, Current Research and Examples of Good Practice (DAAD Studies)*. Bonn: DAAD.
- Chan, W. W. (2004). International cooperation in higher education: Theory and practice. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), 32-55.
- Chou, C. P., & Ching, G. S. (2020). Evolving international academic exchanges: The shifting cross-strait university practices between Taiwan and China. *International Journal of Research*, 9(4), 1-9.
- Chung, S. H., & Ahmad, S. I. (2010). Cross-cultural partnership in business education: experience and outcomes. *International Journal of Management in Education*, 4(3), 333-347.
- Cimini, G., Zaccaria, A., & Gabrielli, A. (2016). Investigating the interplay between fundamentals of national research systems: Performance, investments and international collaborations. *Journal of Informetrics*, 10(1), 200-211.
- Einterz, R. M., Kimaiyo, S., Mengech, H. N., Khwa-Otsyula, B. O., Esamai, F., Quigley, F., & Mamlin, J. J. (2007). Responding to the HIV pandemic: the power of an academic medical partnership. *Academic Medicine*, 82(8), 812-818.
- Goldaste, A. (2017). *Foresight in higher education (based on scenario writing method)*. Tehran: Scientific Policy Research Center of Iran.
- Green, M. F. (2012). Measuring and assessing internationalization. *NAFSA: Association of International Educators*, 1, 1-26.
- Hattingh, A., & Lillejord, S. (2011). A networked pathway to the PhD: the African-Norwegian case of Productive Learning Cultures. *Perspectives in Education*, 29(1), 100-110.
- Hoekman, J., Scherngell, T., Frenken, K., & Tiissen, R. (2013). Acquisition of European research funds and its effect on international scientific collaboration. *Journal of economic geography*, 13(1), 23-52.
- Jones, E. (2016). Mobility, Graduate Employability and Local Internationalisation. In *Global and Local Internationalization* (pp. 107-116). SensePublishers, Rotterdam.
- Kato, M., & Ando, A. (2017). National ties of international scientific collaboration and researcher mobility found in Nature and Science. *Scientometrics*, 110(2), 673-694.
- Khorsandi Taskoh, A. (2015). Analysis of theoretical foundations and goals of internationalization of higher education. *Iranian Higher Education Association Quarterly*, 7(3), 27-60.
- Khorsandi Taskoh, A. (2016). *International higher education: strategies and conditions of possibility*. Tehran: Research Institute of Cultural and Social Studies
- Lau, K., & Lin, C. Y. (2017). Internationalization of higher education and language policy: The case of a bilingual university in Taiwan. *Higher Education*, 74(3), 437-454.
- Matthews, K. R., Yang, E., Lewis, S. W., Vaidyanathan, B. R., & Gorman, M. (2020). International scientific collaborative activities and barriers to them in eight societies. *Accountability in Research*, 27(8), 477-495.
- Maudarbekova, B., & Kashkinbayeva, Z. (2014). Internationalization of higher education in Kazakhstan. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116(21), 4-092.
- Praetzel, G. D., Curcio, J., & Dilorenzo, J. (1996). Making study abroad a reality for all students. *International Advances in Economic Research*, 2(2), 174-182.
- Ramezani, A., Ghahremani, M., Pardakhtchi, M. H., & Zaker Salehi, G. (2018). Situational Analysis and Developing a Model for Management of International Scientific Collaboration in Top Universities of Iran. *Socio-Cultural Strategy*, 7(1), 319-349.
- Rosvidah, N. (2020). Internationalization in Higher Education: University's Effective Promotion Strategies in Building International Trust. *European Journal of Educational Research*, 9(1), 351-361.

- Sohail Inayatullah (2019). *Layered analysis of causes, first volume*. Translation: Masoud Manzavi. Tehran: Educational and Research Institute of Defense Industries, Future Research Center of Defense Science and Technology.
- Wagner, C. S., Whetsell, T. A., & Mukherjee, S. (2019). International research collaboration: Novelty, conventionality, and atypicality in knowledge recombination. *Research Policy*, 48(5), 1260-1270.
- Ward, W. S., & Southwell, A. F. (2021). Intercultural Relations in International Agricultural Research Teams: Perceived Issues Influencing Communication Effectiveness. *Journal of Intercultural Communication Research*, 50(2), 122-145.
- Widmer, R. J., Widmer, J. M., & Lerman, A. (2015). International collaboration: promises and challenges. *Rambam Maimonides Medical Journal*, 6(2).
- Wöhlert, R. (2020). Communication in international collaborative research teams. A review of the state of the art and open research questions. *SCM Studies in Communication and Media*, 9(2), 151-217.
- Zare Banadkouki, M. R. (2020). The International Collaboration of Iranian Researchers in the Publishing of Scientific Papers: A Case Study of Industrial Engineering. *Strategic Studies of public policy*, 9(33), 150-169.